МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, СПОРТУ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **Участь органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах**

Здобувачки вищої освіти II курсу, МПАз-23-1 групи,
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,
освітня програма «Регіональне управління та самоврядування».

_____Тимошенко Марії Вікторівни

Науковий керівник _____Васильєва Олександра Іллівна, д.держ.упр., професор, професор кафедри

Керівник освітньо-професійної програми _____Близнюк Андрій Станіславович, д.держ.упр., доцент, професор кафедри

Допущено до захисту за рішенням кафедри
менеджменту та публічного управління
протокол від «4» лютого 2025 № 13

Завідувач кафедри менеджменту
та публічного управління_____Гусятинський Микола Володимирович, к.техн.н., доцент

Ірпінь – 2025

Реєстраційний № 4 30.01.2025 _____ Ю. І. Сніжко
(дата) (підпис) (П.І.П.)

Результати перевірки

_____ 25.01.2025 _____ О. І. Василькова
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис) (П.І.П.)

Результати захисту

5 (відмінно) / 90 балів 14.02.2025 _____ І. Л. Варшавець
(оцінка) (дата) (підпис) (П.І.П.)

Голова комісії _____ І. Л. Варшавець
(підпис) (П.І.П.)

Члени комісії: _____ М. В. Гуляницький
(підпис) (П.І.П.)

_____ О. І. Василькова
(підпис) (П.І.П.)

_____ І. Г. Канцур
(підпис) (П.І.П.)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		Я. Л. Варшавець
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	23		М. В. Гусятинський О. Г. Василєва
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	7		І. Г. Кашуба
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	45		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		Ю. І. Сичко

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5	14.02.2024	Я. Варшавець М. В. Гусятинський О. Г. Василєва І. Г. Кашуба Ю. І. Сичко

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет соціально-гуманітарних технологій, спорту та реабілітації
Кафедра менеджменту та публічного управління
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Затверджую
в.о. завідувача кафедри
менеджменту та публічного управління
доктор наук з держ. управління, доцент.
Андрій БЛИЗНЮК
«10» січня 2024 р.

Завдання
на кваліфікаційну роботу (проєкт)
здобувачці вищої освіти
Тимошенко Марії Вікторівни

1.Тема кваліфікаційної роботи
Участь органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах
Затверджена наказом ректора від «09» січня 2024 р. № 19.
2. Строк сдачі закінченої роботи – до 03.02.2025 р.
3. *Мета* роботи - теоретичне та правове обґрунтування участі органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах.
4. *Об'єкт* дослідження – формування та реалізація державної регіональної політики.
Предмет дослідження – участь органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах.
База дослідження – Ірпінська міська рада Бучанського району Київської області, відділ економіки.
5. Перелік графічного матеріалу:
Рис. 1.1. Вплив інститутів (держави та права) для забезпечення сталого розвитку регіонів.
Рис. 2.1. Деліберативний механізм участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики.
Рис. 3.1. єВідновлення: інструкція для громадян.
Рис. 3.2. Етапи участі в Програмі «Віднови дім».
6. Зміст випускової роботи:
ВСТУП.
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ:
1.1. Зміст та особливості процесу формування та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах. 1.2. Нормативно-правове

забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики.
РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ УЧАСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО ВЛАДИ І МІСЦЕВ
СПІВТОВАРИСТВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВ
РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.
2.1. Правосуб'єктність органів публічної влади у процесах формуванн
реалізації державної регіональної політики. 2.2. Аналіз взаємодії місц
органів публічної влади і місцевих співтовариств щодо формуванн
реалізації державної регіональної політики.
РОЗДІЛ ІІІ. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧ
ВЛАДИ В ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬ
ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.
1.1. Участь місцевих органів публічної влади в програмуванні
регіонального комплексного відновлення та розвитку території
Київської області. 3.2. Пропозиції щодо вдосконалення участі орг
публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політи
ВИСНОВКИ. СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ.

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Строк виконання	
		За планом	Фактично
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел, постановка проблеми та складання плану роботи	25.11.2023	25.11.2023
2.	Підготовка першого розділу роботи та подання його керівнику	26.04.2024	26.04.2024
3.	Підготовка другого розділу роботи та подання його керівнику	01.11.2024	01.11.2024
4.	Підготовка третього розділу роботи та подання його керівнику	05.12.2024	05.12.2024
5.	Підготовка вступу та формування висновків, списку літературних джерел. Оформлення роботи згідно вимог ДПУ та подання її керівнику	18.12.2024	18.12.2024
6.	Доопрацювання робити з урахуванням зауважень керівника	до 15.01.2025	до 15.01.2025
7.	Отримання відгуку керівника	25.01.2025	25.01.2025
8.	Отримання зовнішньої рецензії	29.01.2025	29.01.2025
9.	Попередній захист роботи	20.01.2025	20.01.2025
10.	Перевірка роботи на унікальність	21.01.2025	21.01.2025
11.	Допуск кваліфікаційної роботи до захисту зав.каф.	03.02.2025	
12.	Захист роботи	12.02.2025	

8. Дата видачи завдання – 10.01.2024 р.
9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи _____ Васильєва
10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Близнюк
11. Завдання для виконання отримала
здобувачка вищої освіти _____ Тимошенко М.В.

АНОТАЦІЯ

Участь органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне та правове обґрунтування участі органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах.

Завданнями роботи визначено наступні:

– розкрити зміст і особливості процесу формування та реалізації державної регіональної політики у сучасних умовах;

– проаналізувати нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики;

– з'ясувати правосуб'єктність органів публічної влади в процесах формування та реалізації державної регіональної політики;

– визначити основні етапи та види взаємодії місцевих і центральних органів влади щодо формування та реалізації державної регіональної політики;

– дослідити участь органів публічної влади в програмуванні регіонального комплексного відновлення та розвитку території Київського регіону;

– визначити шляхи вдосконалення участі органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах Україні.

Об'єкт дослідження – формування та реалізація державної регіональної політики.

Предмет дослідження – участь органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах.

За результатами дослідження сформульовано висновки та зроблено обгрунтовані пропозиції.

Одержані результати Розроблені в дослідженні теоретичні положення доведені до рівня конкретних пропозицій можуть бути реалізовані у вітчизняній практиці державного управління щодо співпраці органів публічної влади, також для забезпечення викладання навчальної дисципліни «Публічне управління та адміністрування», «Державне та регіональне управління».

Кваліфікаційна робота містить 90 сторінок, 4 рисунки, список використаних джерел з 72 найменування.

Ключові слова: державна регіональна політика, регіональний розвиток, сталий розвиток, органи публічної влади, правосуб'єктність, місцеве самоврядування, відновлення зруйнованих територій.

Рік виконання дипломної роботи 2023-2025.

Рік захисту роботи 2025.

ANNOTATION

Participation of public authorities in the formation and implementation of state regional policy in modern conditions

The purpose of qualification work is the theoretical and legal substantiation of participation of public authorities in the formation and implementation of state regional policy in modern conditions.

The tasks of work are defined as follows:

- to reveal the content and peculiarities of the process of formation and implementation of state regional policy in modern conditions;
- to analyze the legal support of the formation and implementation of state regional policy;
- to find out the legal personality of public authorities in the processes of formation and implementation of state regional policy;
- identify the main stages and types of interaction of local and central authorities on the formation and implementation of state regional policy;
- to investigate the participation of public authorities in the programming of regional complex restoration and development of the territory of the Kiev region;
- Identify ways to improve the participation of public authorities in the formation and implementation of state regional policy in modern conditions of Ukraine.

The object of study is the formation and implementation of state regional policy.

The subject of research is the participation of public authorities in the formation and implementation of state regional policy in modern conditions.

According to the results of the study, conclusions were formulated and sound proposals were made.

The results of the theoretical provisions developed in the study, brought to the level of specific proposals can be implemented in the domestic practice of public administration on cooperation of public authorities, also to ensure the teaching of the discipline "Public Administration and Administration", "Public and Regional Management".

Qualification work contains 90 pages, 4 figures, a list of sources used from 72.

Keywords: state regional policy, regional development, sustainable development, public authorities, legal personality, local self -government, restoration of destroyed territories.

The year of performing the diploma work 2023-2025.

The year of protection of work 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП……9

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ……..12

1.1. Зміст та особливості процесу формування та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах…….12

1.2. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики……27

РОЗДІЛ ІІ. АНАЛІЗ УЧАСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО ВЛАДИ І МІСЦЕВИХ СПІВТОВАРИСТВ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ…….39

2.1. Правосуб’єктність органів публічної влади у процесах формування та реалізації державної регіональної політики……39

2.2. Аналіз взаємодії місцевих органів публічної влади і місцевих співтовариств щодо формування та реалізації державної регіональної політики……43

РОЗДІЛ ІІІ. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ…….60

3.1. Участь місцевих органів публічної влади в програмуванні регіонального комплексного відновлення та розвитку території Київської області ……60

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення участі органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики……71

ВИСНОВКИ…….76

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ ……82

ВСТУП

Актуальність теми. Регіональна політика - це політика держав з управління своєю територією, за допомогою якої держави «територіалізують» суспільство. У різних країнах світу в XX ст. – першої чверті XXI ст. використовували різні підходи до державної регіональної політики в залежності від того, на якому рівні виникали проблеми й які заходи були найвдалішими для їх подолання.

Становлення України як демократичної, правової, соціальної держави, її успішна інтеграція в європейську спільноту обумовлює потребу проведення низки реформ, серед яких однією з ключових є модернізація сфери публічного управління та адміністрування. Хотілось би зазначити, що демократичність кожної держави світу, також як і органів публічної влади, визначається рівнем залученості широкого кола громадськості до процесу прийняття управлінських рішень й, відповідно, до процесу вироблення державної регіональної політики, причому як безпосередньо, так і через інститути місцевої представницької демократії.

З огляду на те що в Україні відбувається поступове реформування усіх сфер життєдіяльності суспільства, яке передусім залежить від політичної модернізації діяльності органів публічної влади та скорійшого закінчення цієї страшної війни, процеси реформування безпосередньо залежать від того, яким чином, завдяки яким механізмам, інструментам та формам відбувається взаємодія і співпраця місцевих органів публічної влади (як виконавчих, так і органів місцевого самоврядування) з громадськістю, а також місцевих і центральних органів виконавчої влади щодо формування та реалізації державної регіональної політики. Адже саме співробітництво і партнерство у зазначеному трикутнику дає змогу знаходити нові ідеї, можливості та ресурси для розв’язання тих чи інших суспільно важливих проблем, насамперед, на регіональному та місцевому рівнях.

Серед вітчизняних науковців, які займалися проблемами формування

та реалізації державної регіональної політики, слід відзначити таких, як: В. Бакуменко, О. Бойко, Т. Брус, В. Вакуленко, Н. Васильєва, О. Васильєва, Н. Гринчук, Ю. Дегтяренко, В. Дзюндзюк, К. Козлов, Ю. Куц, Т. Маматова, В. Мамонова, Н. Мельтюхова, Г. Одінцова, О. Решелець, Ю. Шаров, І. Чикаренко та ін.

Проте проблема участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики все ще багато в чому залишається недостатньо розробленою. Усе це зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи, визначає її мету й завдання.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне та правове обґрунтування участі органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких *завдань*:

– розкрити зміст і особливості процесу формування та реалізації державної регіональної політики у сучасних умовах;

– проаналізувати нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики;

– з’ясувати правосуб’єктність органів публічної влади в процесах формування та реалізації державної регіональної політики;

– визначити основні етапи та види взаємодії місцевих і центральних органів влади щодо формування та реалізації державної регіональної політики;

– дослідити участь органів публічної влади в програмуванні регіонального комплексного відновлення та розвитку території Київського регіону;

– визначити шляхи вдосконалення участі органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах Україні.

Об’єкт дослідження – формування та реалізація державної

регіональної політики.

Предмет дослідження – участь органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в сучасних умовах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження використовувалися як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи, зокрема: логіко-семантичний, факторний аналіз, узагальнення, порівняння (з'ясування природи участі місцевих органів публічної влади в процесах формування і реалізації державної регіональної політики); системний, інституціональний та структурно-функціональний аналіз, узагальнення, порівняння, абстрагування (обґрунтування участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики); системний, інституціональний та факторний аналіз (виявлення особливостей багаторівневого управління як механізму забезпечення участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики).

Теоретичну основу роботи склали наукові праці фахівців у галузі науки державного управління, муніципального менеджменту, юридичних наук, соціальної філософії, політології, соціології, зокрема, з питань взаємодії акторів і груп інтересів у системі публічного управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання в діяльності органів публічної влади різного рівня, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності як окремих органів публічної влади, так і системи публічного управління в цілому.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Її повний обсяг становить 90 сторінок, у тому числі: рисунки – 4. Список використаних джерел налічує 72 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Зміст та особливості процесу формування та реалізації державної регіональної політики у сучасних умовах

Поняття «політика» має різні визначення та трактування. Так, Д. Бітем пропонує застосувати системний підхід до визначення поняття «державна політика». На його думку, основні ознаки державної політики стосуються великої кількості політичних акторів, як державних, так і недержавних, а феномен «державна політика» слід вважати системним явищем із наявністю структурних одиниць – елементів системи. Використовуючи системно-елементний аспект системного підходу, Д. Бітем наголошує на тому, що основними елементами державної політики є її предмет, об'єкт та суб'єкт, зв'язки між ними, методи здійснення політики, а основними характеристиками державної політики визначено велику кількість суб'єктів та узгодження їх інтересів [4].

Отже, предметом державної політики є публічний інтерес, її суб'єктами слід вважати державних та недержавних (громадські організації, політичні партії, бізнес-організації тощо) акторів, а *джерелом походження державної політики є публічна влада*, діяльність якої можна вважати системним явищем вищого рівня.

Щодо визначення поняття «державна політика», то їх існує багато, як у наукових працях і підручниках, так і у різних словниках. На думку українського дослідника В. Андріяша: «державна політика – це цілеспрямована діяльність органів державної влади для вирішення суспільних проблем, досягнення й реалізації загальнозначущих цілей розвитку суспільства або його окремих сфер» [1], але при цьому зробимо два доповнення:

1) сьогодні вже слід говорити про органи *публічної* влади, а не про органи *державної* влади, оскільки, як ми доводитиме у нашій роботі, органи публічної влади, у тому числі органи місцевого самоврядування, також є акторами формування та реалізації державної регіональної політики;

2) слід говорити не лише про окремі сфери суспільства, а також про окремі соціальні групи.

Тому з урахуванням зазначеного надамо таке визначення державної політики: державна політика – це цілеспрямована діяльність органів публічної влади для вирішення суспільних проблем, досягнення й реалізації загальнозначущих цілей розвитку суспільства, його окремих сфер або окремих соціальних груп.

У той же час визначення щодо державної регіональної політики знаходимо в Законі України «Про основні засади державної регіональної політики», а саме [45, ст. 1]: «державна регіональна політика - система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності».

У своїй науковій праці «Занепад сучасної політичної теорії» (1951 р.) Девід Істон акцентував увагу на двух головних причинах, за яких сучасна наукова політична думка перестала, на його думку, рухатись уперед і переважна більшість дослідників усі свої розвідки повертають до аналізу минулого, що є причиною відмирання будь-якого раціонального теоретичного поступу. Отже, науковець вважає, що зведення досліджень з державної політики до історичного аналізу призвело до нівелювання унікальної функції політичної теорії: творчо відбудовувати оціночну систему координат. У той же час, він відмічає, що відсутність постановки завдань щодо побудови систематичної теорії політичних відносин і управління

політичними процесами. яку ми називаємо політичною теорією, завжди була в межах компетенції політичної науки, то політична теорія має нести відповідальність за неспроможність стимулювати проведення досліджень в емпіричній і каузальних сферах [69].

Праця Д. Істона, що вийшла у світ у середині XX сторіччя, і сьогодні не втрачає своєї актуальності, адже зміна парадигмального підходу і розширення предмета цієї теорії до рівня методології призвела до втрати ілюзій щодо позитивізму в постановці проблемних питань відтак значне поширення напрацювань в галузі економіки, менеджменту та публічного управління сьогодні більше впливає на предмет політичної теорії ніж це було раніше, а також знаходження нових моделей прийняття політичних рішень змушують погляди вчених спрямовувати в практико-орієнтовану площину досліджень.

Побудова органів публічної влади залежить від форми державного устрою, що і є «способом організації державної влади, який визначається характером взаємовідносин держави як цілого та її складових частин (адміністративно-територіальних чи національно-територіальних одиниць) [4]. Також функціональна залежність у діяльності всіх владних органів зумовлюється формою правління, яка є фактично визначенням того, «як і яким чином здійснюється правління, що є формальним джерелом влади і яким способом організовується верховна влада в державі» [70]. Однак ці дві складові лише в загальних обрисах характеризують побудову органів публічної влади в державі, а значить, і їх взаємодію. Значною мірою на цей процес впливає модель управління. Розглядаючи публічне управління в широкому сенсі, як діяльність усіх владних органів у державі, за якої здійснюється реалізація управлінських функцій, можна визначати і певні види моделей публічного управління.

Розрізняють низку сучасних моделей, що стали своєрідними еталонами, зокрема європейську та американську. В європейській моделі публічне управління розглядається як підгалузь права (підзаконна виконавчо-

розпорядча діяльність органів державної влади). Класичними прикладами реалізації такої моделі є Німеччина та Франція. В основу цієї моделі покладено «людину адміністративну» й зроблено акцент на пріоритеті права, тобто на максимально можливому правовому врегулюванні будь-яких суспільних відносин та чіткому дотриманні такою людиною у процесі діяльності встановлених норм права.

Одним із відомих варіантів відображення моделі «людини адміністративної» є класична модель Макса Вебера, що утворена набором ідеальних принципів, які стосуються такої людини [10**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**]. Згадана модель має назву бюрократичної моделі М. Вебера, оскільки саме він був першим ученим, хто надав систематизований аналіз державної бюрократії і бюрократів, а його класичне дослідження «Господарство і суспільство» (1921 р.) дає відправну точку для сучасного вивчення державного управління.

Аналіз Вебера був заснований на бюрократичній моделі Німеччини, але розроблені ним принципи досить універсальні та мають широке застосування в моделях державного управління багатьох держав світу.

Основний зміст цих принципів:

- адміністративні установи організовано ієрархічно;
- кожна установа має свою власну сферу компетенції;
- публічні службовці призначаються, а не вибираються на основі професійної кваліфікації, як зазначено в дипломах чи за результатами іспитів;
- публічні службовці одержують заробітну плату відповідно до рангу;
- для публічного службовця ця робота становить професію або, принаймні, основне заняття;
- службовець не володіє установою, у якій працює;
- службовець підкоряється дисципліні та знаходиться під контролем;
- зміщення з посади ґрунтується на рішенні вищих інстанцій

[10**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**].

У правовій державі, побудованій за принципом поділу влади, виконавча влада покликана здійснювати основні політичні рішення, прийняті законодавчою владою. При цьому уряд виконує функцію з прийняття політичних рішень (у межах Конституції і на основі законів) і з керівництва державою, а адміністрація реалізує їх у політичній практиці.

Сам М. Вебер вважав ідеальним адміністративно-державне управління, побудоване на жорстких бюрократичних принципах: авторитарна влада керівника, який приймає рішення, віддає розпорядження підлеглим і контролює їхнє виконання. Завдання службовців державної адміністрації при цьому полягало тільки в тому, щоб застосовувати управлінські принципи до конкретних ситуацій, для чого і розроблялися певні правила державного адміністрування. Вебер уявляв професійних державних службовців як висококваліфікованих фахівців духовної праці, професійно вишколених підготовкою, з високою честю, зумовлену соціальним статусом державного службовці, що гарантує бездоганність виконання управлінських функцій. На його думку, без цього виникла б фатальна небезпека жахливої корупції та низького міщанства, що поставило б під загрозу суто технічну ефективність державного апарату.

В основу американської моделі публічного управління покладено «людину економічну», тобто економічні відносини і державну владу, спрямовану на створення найкращих умов для отримання прибутку. При цьому система державної влади характеризується паритетом законодавчої, виконавчої, судової гілок влади (США, Канада).

Слід зазначити, що у багатьох країнах реалізуються ознаки як першої, так і другої моделі публічного управління [72]. Реально майже кожна країна має свою таку модель, що враховує національні уподобання та історичні традиції. Залежно від моделі управління формується і взаємовплив та взаємозумовленість управлінських дій, унаслідок чого вони доповнюють одна одну і формують єдину цілісну управлінську систему. Тому взаємодія в

управлінні є об’єднанням зусиль суб’єктів управління в напрямі задоволення соціальних потреб, зумовлених суспільно необхідними цілями. У системах управління завжди складаються нерозривні взаємини між двома компонентами – суб’єкт-об’єктні відносини як по горизонталі між паралельними структурами, так і по вертикалі (в ієрархічних структурах).

Аналіз взаємодії органів публічної влади в Україні демонструє, що ми на сьогодні маємо в основі бюрократичну модель публічного управління з елементами публічного менеджменту. На відміну від «ідеальної моделі» публічного управління за М. Вебером, сучасна модель державної діяльності в Україні включає дуже складні механізми взаємодії органів публічної влади по горизонталі і мало впорядковані вертикальні впливи. Це зумовлено тим, що значний вплив на процес управління в XXI ст. надає інформаційна революція, що проявляється у великих потоках інформації, які, зокрема, вимагають упровадження нових інформаційних технологій в управлінській діяльності. Органи публічної влади, що уособлюють її гілки на центральному рівні, більш у своїй взаємодії реалізують механізм стримувань і противаг, ніж реальну взаємодію в координації зусиль, спрямованих на задоволення потреб населення. Вплив центральних органів виконавчої влади на діяльність місцевих органів публічної влади здебільшого регламентований лише для органів виконавчої влади, що, по суті, забезпечує функціонування системи державного управління у вузькому її розумінні. Крім того, застаріла управлінська практика радянських часів перетворює впорядковану бюрократію на бюрократизм, а це вимагає змін взаємодії органів публічної влади, а значить, нової моделі їхнього функціонування.

У нинішніх умовах одним із найважливіших викликів для України є те, що в світі активно формується нова конструкція національної влади і управління: законодавчо-політична і виконавчо-розпорядча влади дедалі більше концентруються на наднаціональному та регіональному рівнях. У рамках таких глобальних перетворень адміністративного управління, незважаючи на різноманіття їхніх форм, що відбивають специфіку і

особливості різних держав, чітко відслідковуються напрями такої трансформації, що конкретизуються в нових моделях управління. Пошук моделі управління державою продовжується до цих пір, що говорить не тільки про незадоволення якістю і рівнем державного управління, але й про підвищення вимог суспільства до можновладців.

Концепція належного врядування добре корелює з новою парадигмою суспільного розвитку, що отримала назву «сталий розвиток», і яку спрямовано на трансформацію матеріально орієнтованого суспільства у збалансоване духовно орієнтоване, з урахуванням нагальної вимоги збереження природного та людського потенціалу для нинішнього та прийдешніх поколінь.

Упродовж останніх років XXI століття перед людством дуже гостро постала проблема виживання та збереження можливостей для майбутнього існування, що спричинено цілим комплексом чинників, і війна, яку розвязала російська федерація проти України – не останній з існуючих чинників. Насамперед, це – складна демографічна ситуація, кризовий стан екології, критичне зменшення запасів природніх ресурсів, низький рівень життя в країнах, які за рівнем розвитку значно відстають від більш розвинених, конфліктні ситуації у суспільстві, проблема міжнародного тероризму та продовження війн в різних регіонах світу з використанням зброї масового знищення. Це потребує перегляду державної регіональної політики та формування нових регіональних стратегій, які дозволять вирішити накопичені проблеми сучасного життя, запобігти погіршенню якості довкілля, а також вжити усіх заходів, які забезпечать теперішнє і майбутнє суспільство комплексом ресурсів, необхідних для задоволення власних потреб. Їх сутність обумовлюють високі досягнення науки і техніки в галузі створення інтелектуальних технологій, за допомогою яких підвищиться рівень якості життя людей. Усе це суттєво актуалізує питання, пов’язані із забезпеченням сталого розвитку територіальних громад і регіонів в цілому.

У науковій праці «Територіальна громада в Україні: напрями та чинники сталого розвитку» [3] О. В. Безуглий в процесі аналізу теоретико-методичної бази наукового доробку в галузі публічного управління сталого розвитку робить висновок про те, що основні ініціативи світових країн-лідерів стосовно забезпечення сталості в розвитку належать органам місцевого самоврядування як найбільш ефективним органам публічного управління справами місцевого значення. Саме вони здатні раціонально налагодити інтерактивну співпрацю з громадянами у вирішенні питань споживання та розвитку [3]. Тому, враховуючи євроінтеграційні мотиви України, вчений рекомендує продовжувати наукові дослідження проблеми імплементації системи адекватного зв'язку інституту місцевого самоврядування та державного управління на основі досвіду країн Європейського Союзу. Забезпечення самого стану «сталості» в країні, яке, на думку О. В. Безуглого, полягає в досягненні якісних змін в життєзабезпеченні мешканців населеного пункту, можливе, перш за все, на основі застосування ефективних механізмів управлінської діяльності органу місцевого самоврядування [3].

О. Г. Осауленко, у дисертаційному дослідженні «Моделювання та управління сталим соціально-економічним розвитком» [34], обґрунтовує тезу про те, що державне управління повинне передбачати використання системи регуляторів, які охоплювали б усі аспекти сталого соціально-економічного розвитку – економіку, соціальну сферу, екологію тощо, і параметри яких визначалися б на основі широкого застосування сучасних методів моделювання. Тільки в такому разі можна уникнути негативних наслідків сучасних соціально-економічних процесів, що характеризуються підвищеним рівнем несталості, помилкових, управлінських рішень. Аналіз й узагальнення результатів зарубіжних та вітчизняних теоретичних досліджень і практичних розробок з питань сталого розвитку, забезпечення державного регулювання відповідних соціально-економічних процесів, яке провів вчений, засвідчують, що в них, головним чином, увага приділяється окремим його

складовим, насамперед, довкіллю й економіці, без належного узгодження з тим широким спектром проблем, які визначає сталий розвиток у цілому [34].

О. В. Надоша, в ряді опублікованих досліджень [27; 28], стосовно впливу сталого розвитку на систему державного управління виявляє, що «…проблема сталого розвитку є достатньо новою соціально-економічною та політичною конструкцією, а тому в межах сучасних дослідницьких підходів не має належного розроблення, що тим самим обумовлює доцільність її методологічного обгрунтування в межах сучасної державно-управлінської науки» [28]. Акцентує увагу на двох основних аспектах розгляду цієї проблематики, зокрема: значній методологічній цінності аналізу сталого розвитку як окремого стану системи, здатної підтримувати стабільність своєї структури упродовж тривалого відрізку часу, а також стабільності функціонування самої системи державного управління, яка перебуває під впливом системи сталого розвитку [28].

Як зазначають науковці з державного управління Васильєва О.І. та Васильєва Н.В., сталий розвиток потребує досягнення ключової ідеї: створення гармонійних відносин між суспільством і природним середовищем, вирішення сучасних протиріч, таких, як протиріччя між економікою та екологією, між країнами, які досягли високого рівня розвитку і тими, що тільки розвиваються, багатими людьми і бідними, між сучасними потребами людей і потребами майбутніх поколінь. У зміст поняття «сталий розвиток» сьогодні науковці вкладають взаємний зв’язок та рівновагу економічних, соціальних, екологічних, інноваційних складових з метою досягнення якісного добробуту людей та збереження можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Необхідно зазначити, що це модель економічного росту, яка ґрунтується на раціональному використанні природних ресурсів [6, 9].

Більшість глобальних цільових наукових проектів сконцентрована в межах науково-дослідних підрозділів міжнародної організації, яка здійснює фінансування досягнення визначених «Цілей в галузі сталого розвитку» [66]

Світового банку. Ця організація інвестує значні кошти в розробку проектів та програм з подолання проблем бідності, низького рівня розвитку інфраструктури, поганого доступу до водних і енергетичних ресурсів та ін. Не останню роль у фінансуванні наукових розробок в галузі державного регулювання сталого розвитку у світових масштабах відіграють такі спеціалізовані організації, як: Глобальний екологічний фонд (вирішення екологічних проблем), Зелений кліматичний фонд ООН (проблема адаптації до зміни клімату та скорочення викидів парникових газів в бідних країнах), Європейський банк реконструкції і розвитку, Азійський банк розвитку, Африканський банк розвитку та ін. [25].

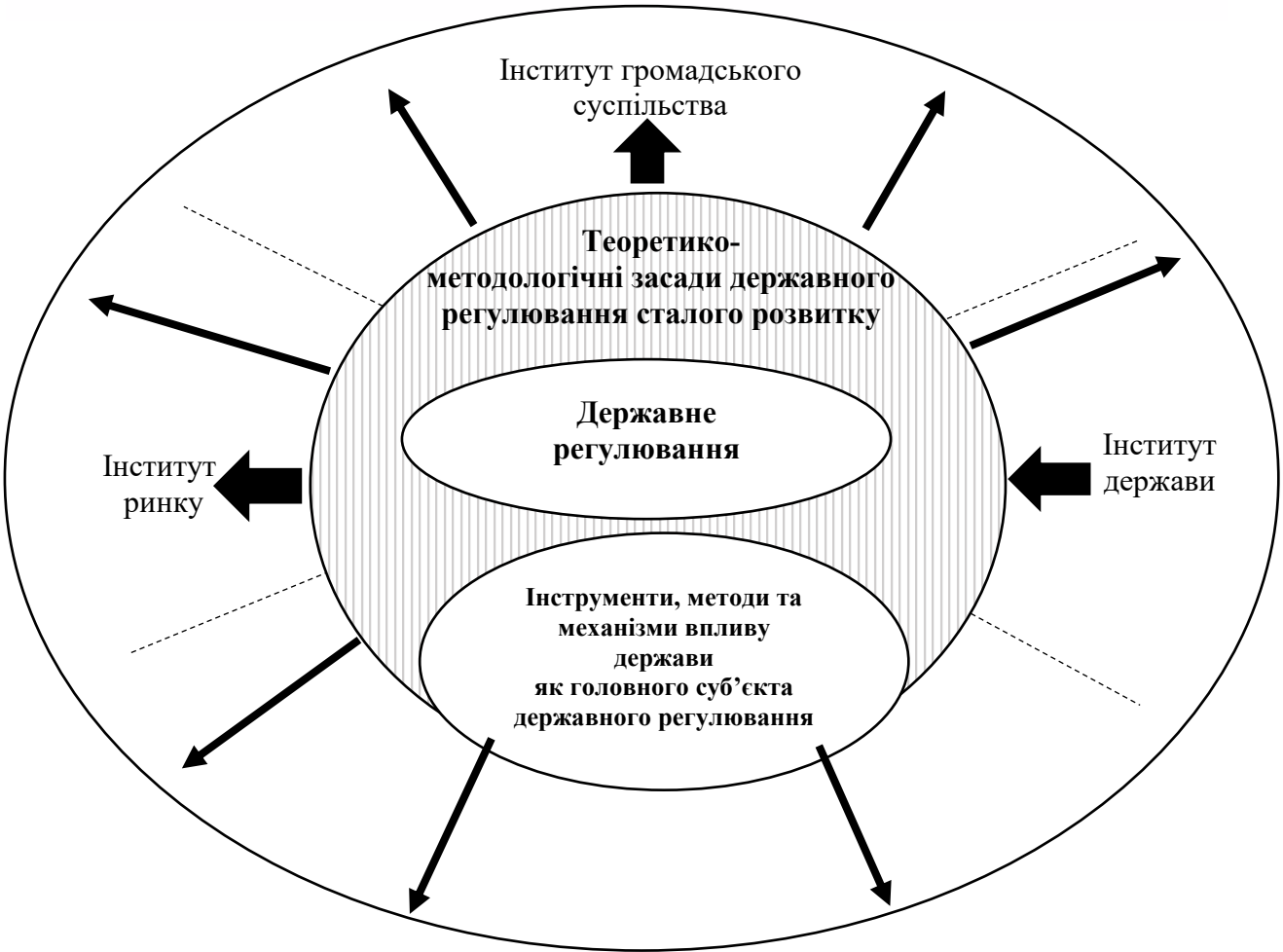
Варто відзначити істотний внесок в теорію сталого розвитку міжнародних організацій, зокрема Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Достатньо змістовним є науково-аналітичний огляд «Regulatory Policy and the Road to Sustainable Growth» [71], виконаний групою експертів зі сталого розвитку багатьох розвинутих країн світу, в тому числі ЄС. У цьому огляді відображені результати реалізації масштабного наукового проекту, проведеного ОЕСР у партнерстві з Європейською Комісією упродовж останніх двох років на основі перегляду ефективності регуляторної політики 15-ма державами-членами ЄС. Результати цього перегляду були поєднані з результатами низки оглядів OECD щодо сталого розвитку в інших країнах світу. У звіті також враховано недавній концептуальний аналіз ОЕСР з ключових питань, зокрема – оцінки впливу інформаційних та когнітивних технологій, які останніми роками розвиваються стрімкими темпами, на забезпечення стану «сталості» національних економік проаналізованих країн (країни ЄС, США, Азія, Афирика, Латинська Америка, Австралія, країни СНД та ін.). Серед основних фактів, виявлених експертами групи у процесі дослідження державної політики у сфері сталого розвитку ОЕСР, необхідно виокремити такі [5, с. 45-46]:

– одними із найважливіших перешкод та проблем побудови державної політики в галузі регулювання сталого розвитку є: фінансово-економічні кризи, політична нестабільність (що, на жаль, дуже актуально для України) та екологічні катастрофи;

– досить поширеною проблемою у більшості розвинутих країн світу є соціальна напруженість працівників структурних підрозділів великих міжнародних корпорацій та груп внаслідок величезного перевантаження (обумовленого корпоративною HR-політикою), яке виявляється у психо-емоційних стресах, що загрожують людському здоров'ю та життєдіяльності (наприклад, в Японії на сьогодні це є дуже гострою проблемою);

- скарги представників малого та середнього бізнесу (далі в роботі – МСП), що стримує конкурентоспроможність приватного сектору національної економіки та призводить до виникнення зайвих витрат, пов'язаних із довгою тривалістю господарських операцій в процесі підприємницької діяльності.

Сталий розвиток

Інститут права

Рис. 1.1. Вплив інститутів (держави та права) для забезпечення сталого розвитку регіонів

Отже, сталий розвиток – це регульований процес гармонізації соціальних, економічних і екологічних складових, продуктивних сил, спрямованих на використання, збереження та поетапне відновлення цілісності природного середовища, створення можливостей й досягнення високої якості життя людей. А концепція сталого розвитку з'явилася як результат об'єднання трьох структурних підсистем: економіки, соціуму та екології. Збалансованість цих різних і водночас взаємопов'язаних напрямків та їх впровадження у конкретні заходи – складне завдання, оскільки всі три складові сталого розвитку повинні розглядатися комплексно.

Таким чином, державне регулювання сталого розвитку має:

1) опиратися на механізми державного регулювання;

2) включати систему взаємопов'язаних державних заходів стратегічного характеру, що формуються з урахуванням соціально-економічних потреб, ресурсних можливостей, економічних стимулів і екологічних обмежень;

3) бути спрямованим на гармонізацію трьох головних компонент сталого розвитку суспільства (соціальної, екологічної та економічної) таким чином, щоб якість і безпека життя наступних поколінь людей не поступалися якості і безпеці теперішніх поколінь.

Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 було затверджено «Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»» [57]. У ній визначено 62 реформи та програми розвитку держави, які заплановано здійснити впродовж п'яти років.

Концепція сталого розвитку передбачає втілення нового підходу, методології, націленої на глобальну комплексну переоцінку та планування змін в усіх сферах життя (природи і людства)» і на те, щоб на цій основі формувати упереджувальну збалансовану державну політику і програми конкретних заходів на відповідних рівнях державного управління та місцевого самоврядування.

У цілому, взаємодію органів публічної влади у нових моделях управління повинно бути спрямовано на подолання тих проблем, що існують у сучасній системі. При цьому центральні органи, розробляючи державну регіональну політику, встановлюють «правила гри» і контролюють їхнє виконання. Інакше кажучи, під час розроблення законів повинні існувати єдині підходи для політичного керівництва країни.

На центральному рівні взаємодія між органами публічної влади повинна мати здебільшого координаційний характер саме в реалізації наданних повноважень. Виконавча влада, встановлюючи механізми реалізації законодавства, повинна здійснювати контроль діяльності місцевих органів публічної влади, надаючи їм можливість самостійно приймати рішення щодо вирішення місцевих справ. Для цього необхідно, щоб виконувалися ратифіковані в Україні положення європейських нормативно-правових актів. Зокрема, відповідно до положень Декларації щодо регіоналізму в Європі [11], Декларація Асамблеї регіонів Європи про регіоналізм в Європі (підписана 4 грудня 1996 р.) підкреслює, що регіони являють собою найважливіший і незамінний елемент побудови сучасної Європи і процесу європейської інтеграції. Вони органічно взаємодіють з центральною владою, являючи собою дуже істотну частину держави в цілому. Регіони, будучи територіальними утвореннями, сформованими на безпосередньому рівні після загальнодержавного, повинні мати представницьку асамблею та виконавчий орган. Крім того, ці інституції повинні бути «непідконтрольні органам центральної влади, оскільки це заважатиме вільному виконанню їх функцій» [68]. Саме цю вимогу, на жаль, не виконано в нашій державі.

Взаємодія органів публічної влади на рівні регіонів повинна мати координаційний характер. Однак без класичного розподілу повноважень, усунення дублювання їх, а також без тісного партнерства між державним і недержавним секторами перехід до нових моделей у нашій державі буде неможливим. Крім того, нові моделі управління передбачають передусім не стільки взаємодію між владними органами, а більш співробітництво між державним і недержавним секторами. Тому упровадження нових моделей управління в державі, а значить, здійснення адміністративної реформи, можливе лише за умови, що зусилля з реформування узгоджуються з цінностями і нормами суспільства.

У статті «Державна політика регіонального розвитку України: сучасний стан та перспективи» авторами досліджено сучасний стан державної політики регіонального розвитку України. Визначено, що регіональна політика є невід'ємною частиною державної політики, яка здійснює регулювання відносин між державою та регіонами і спрямована на організаційне забезпечення території відповідно до державної стратегії розвитку. Встановлено проблеми розвитку регіонів України та окреслено напрями їх розвитку. Досліджено досвід регіональної політики Європейського Союзу та встановлено, що стратегічним завданням української влади є посилення результативності процесів співпраці з Євросоюзом у контексті ефективної реалізації державної регіональної політики. Встановлено, що удосконалення регіональної політики та механізмів її реалізації має відбуватись за умов забезпечення комплексного підходу до управління регіональним розвитком [20].

У світовій практиці досліджень з публічного управління традиційним є твердження про існування трьох секторів, які формують сучасне суспільство і між якими має бути налагоджено взаємодію, а саме:

– держава, що включає органи державної влади та органи місцевого самоврядування (органи публічної влади), бюджетні установи та організації, засновані на законі чи в межах повноважень органів публічної влади;

– бізнес, до якого належать система підприємств, господарських товариств та індивідуальних підприємців, які займаються діяльністю, пов'язаною з отриманням прибутку;

– громадянське суспільство, що включає такі інститути, як громадські організації та рухи, створені за власною ініціативою засновників, незалежно від волі органів публічної влади чи посадових осіб, без мети одержання прибутку та його перерозподілу між членами організацій.

Ці три сектори, що мають реальні ресурси впливу в сучасному суспільстві, можуть виконувати свої завдання перед суспільством тільки за умови позитивної взаємодії, тому сьогодні існує потреба ефективного об'єднання їхніх зусиль та запровадження нових форм залучення громадськості до формування та реалізації державної регіональної політики, оскільки саме відсутність громадської участі та контролю над даним процесом породжує недовіру до органів публічної влади та їхніх рішень.

Дослідники зазначають, що роль взаємодії органів публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства зумовлена такими чинниками:

– взаємодія є інструментом розвитку територіальної громади відбиває динаміку участі у процесі формування та реалізації політики органами публічної влади організованих груп населення, які через ідеї громадськості та благодійницької діяльності опікуються інтересами, потребами представників своєї територіальної громади;

– за умови ресурсних обмежень для вирішення великого кола соціальних проблем взаємодія різних державних, бізнесових та громадських організацій дозволяє розвивати адресні технології допомоги різним категоріям населення;

– наявність у громаді реальної практики співпраці між владою, бізнесом та громадськими організаціями мінімізує протистояння інтересів громадян та влади, особливо з питань соціальної захищеності членів територіальної громади [41].

Державний, приватний та громадський сектори в розвинених

демократичних країнах складають єдину збалансовану систему суспільного життя, але в той же час вони є принципово різними. Це пов'язано з тим, що діяльність громадського сектора зосереджено, перш за все, на створенні соціальних систем і зв'язків на основі переконань, вплив на авторитет громадських організацій ґрунтується на їхній здатності звертатися до традицій та цінностей громади, тоді як держава спирається на чинну політичну систему, що забезпечує діяльність цього сектора, а розвиток бізнесу залежить від економічного розвитку держави, наявності механізмів регулювання державою комерційного сектора, реалізації бюджетної, фінансової та фіскальної політики.

Виходячи з цього, суспільство є посередником у взаємовідносинах особи з ринком та державою, ринок, у свою чергу впливаючи на суспільство своїми діями, постає об'єктивним саморегулятором процесів, які визначають державну регіональну політику, держава ж створює та регулює правила та форми взаємодії суспільства та різних інституцій у процесі формування та реалізації державної політики у всіх галузях.

1.2. Нормативно-правове забезпечення формування та реалізації державної регіональної політики

Затвердження Указом Президента України від 25 травня 2001 р. №341/2001 «Концепції державної регіональної політики» (Концепція) стало першим суттєвим кроком до формування концептуальних засад політики регіонального розвитку в Україні. Одним з її наголосів є необхідність розбудови інфраструктури регіонального розвитку, зокрема створення «регіональних агентств розвитку, маючи на меті поліпшення умов використання передових інноваційних технологій, підвищення інвестиційної привабливості регіонів, розширення залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для регіонального розвитку, вдосконалення підготовки та

перепідготовки відповідних фахівців з проблем регіонального розвитку, координації програм технічної допомоги, спрямованих на підтримку регіонального розвитку» [51]. Це положення є важливим для подальшого аналізу, адже воно вміщує офіційне бачення ролі та завдань агенцій регіонального розвитку щодо реалізації державної регіональної політики.

Тому «Заходами щодо реалізації Концепції державної регіональної політики», затвердженної Розпорядженням Кабінету Міністрів від 13 вересня 2001 р. № 437-р на першому етапі (2001-2003 роки), поряд із визначенням центрального органу виконавчої влади з питань регіональної політики і підтримки місцевого самоврядування, одним із основних кроків передбачено формування в нашій країні мережі Агентств регіонального розвитку.

Подібне положення містилося і в Посланні Президента до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році», де середньостроковим пріоритетом у регіональній політиці держави визначалося створення мережі Агентств регіонального розвитку.

У Посланні Президента України до Верховної Ради України «Європейський вибір: Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки» це завдання вже більш конкретизоване: «Забезпечити у 2002-2011 роках: ... формування інфраструктури підтримки регіонального розвитку через створення спеціальних інститутів, зокрема агентств регіонального розвитку, які б стали провідниками ефективної державної регіональної політики та власної політики розвитку окремих регіонів» [17].

Отже, серед кроків до вдосконалення державного регулювання розвитку українських регіонів, зазначена Концепція визначає необхідність здійснення системи заходів із розбудови інфраструктури регіонального розвитку.

У серпні 2002 р. Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України були підготовлені й надіслані до Верховної Ради та Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних рад і обласних державних

адміністрацій, Київської та Севастопольської міських рад і державних адміністрацій в містах Києві та Севастополі «Методичні рекомендації щодо створення та функціонування агентств регіонального розвитку», якими були визначені поняття, види, статус і завдання агентств регіонального розвитку (АРР), форми їх взаємодії з органами публічної влади, джерела залучення фінансових ресурсів для їх діяльності. Зокрема, агентства регіонального розвитку визначалися як «інституції, основним завданням яких є сприяння розвитку і зростанню соціально-економічного потенціалу та конкурентоспроможності певної території, а також рівня та якості життя її населення. Це структури, створені на засадах партнерства між приватним, державним та громадським секторами з метою комплексного вирішення проблем певної території» [26]. «Методичні рекомендації» містять ще декілька важливих положень: чітко визначають АРР як один із інструментів реалізації регіональної політики в Україні, наголошують на необхідності дії АРР у тісній співпраці з центральними та місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, формулюють головну мету діяльності АРР - «координація ініціатив просторового розвитку регіону» [26]. Документ також чітко формулює перелік завдань АРР.

Центральним органом виконавчої влади, що «здійснює методологічне та методичне забезпечення створення та діяльності АРР на місцевому, регіональному та міжрегіональному рівнях, підготовку фахівців, розповсюдження досвіду роботи, залучення коштів міжнародної технічної допомоги для підтримки їх функціонування», було визначено Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України [26].

На необхідності створення інституційних механізмів забезпечення сталого розвитку регіонів наголошують й основні стратегічні документи. Наприклад, у «Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004-2015 рр.» одним із стратегічних орієнтирів активної державної регіональної політики визначено удосконалення механізмів управління регіональним розвитком. На порядку денному постало проблемне завдання

щодо необхідності створення дієвої систему інституцій, які мали б можливість працювати на забезпечення сталого розвитку окремих територій, узгоджувати свою діяльність з іншими організаційними структурами. Такою інституцією може бути система агентств регіонального розвитку, що репрезентуватимуть державні, громадські та приватні інтереси. Саме існуючі в Україні агентства регіонального розвитку ставали потенційною базою вдосконалення інфраструктури регіонального розвитку.

Регіональні агентства мають на меті вирішення завдань поліпшення умов використання передових інноваційних технологій, підвищення інвестиційної привабливості регіонів, розширення залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для регіонального розвитку, вдосконалення підготовки та перепідготовки відповідних фахівців з проблем регіонального розвитку, координацію програм технічної допомоги, спрямованих на підтримку регіонального розвитку» [67].

Таким чином, стислий огляд основних державних документів, що визначають концептуальні засади регіональної політики в Україні, демонструє не тільки розуміння важливості та необхідності інституційного забезпечення регіонального розвитку, а й досить чітко формулює завдання, що покладаються один з основних інституційних інструментів - агентства регіонального розвитку [6-9].

У 2005 році було прийнято Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [56], який втратив чинність від 27.07.2022 р., підстава – 2389-IX. У Законі було зазначено, що стимулювання розвитку регіонів здійснюється з метою [56, ст. 2]:

- забезпечення їх сталого розвитку в інтересах усієї України, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу;

- ефективного використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів, а також особливостей регіонів для досягнення на цій основі підвищення рівня життя людей, оптимальної

спеціалізації регіонів у виробництві товарів та послуг;

- створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України;

- забезпечення додержання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання;

- подолання депресивного стану окремих територій, своєчасного і комплексного розв'язання проблем охорони довкілля [56, ст. 2].

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

- «регіон – територія Автономной Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя;

- стимулювання розвитку регіонів – комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересахїх жителів та держави в цілому» … [56, ст. 1].

З метою забезпечення реалізації державної політики щодо стимулювання розвитку регіонів затверджуються:

- Кабінетом Міністрів України державна стратегія регіонального розвитку;

- Верховною Радою АР Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами за поданням відповідно Ради Міністрів АР Крим, обласних, Київською та Севастопольской міських державних адміністрацій з урахуванням норм, закладених у державній стратегії регіонального розвитку, спільних інтересів територіальних громад регіонів – регіональні стратегії розвитку.

Реалізація державної політики щодо стимулювання розвитку регіонів забезпечують Кабінет Міністрів України, ЦОВВ, що забезпечує формування державної регіональної політики, інші центральні, а також місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх

повноважень.

Узгодження діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері державного стимулювання розвитку регіонів, виконання регіональних стратегій розвитку здійснюється на основі угод щодо регіонального розвитку, які укладаються між Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською, Севастопольською міськими радами і виконуються відповідно до законодавства.

Регіональна політика Європеського Союзу наголошує на соціальній та територіальній згуртованості. Принцип територіальної згуртованості включено до Лісабонського договору і вважається основою регіональної політики ЄС.

Європейська перспектива просторового розвитку, ухвалена в 1999 р., була спрямована на досягнення економічного та соціального згуртування, збереження й управління природними ресурсами та культурною спадщиною, а також збалансованої конкурентоспроможності. Одним із наслідків стала Програма транснаціонального співробітництва Interreg / Інший документ - Територіальний порядок денний ЄС до 2020 року (Territorial Agenda of the European Union) - визначав територіальну згуртованість як «низку принципів гармонійного, збалансованого, ефективного, сталого територіального розвитку» в рамках «інклюзивного зростання». З 2020 року ключовим стає пакет політик «Допомога у відновленні заради згуртованості REACT-EU» (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe) [65].

Успіх регіонів Європейського Союзу та їх зближення за рівнем соціально-економічного розвитку - наслідок саме успішної регіональної політики, заходи якої спрямовані на подолання нерівностей для досягнення згуртованості. Паралельно з регіональною політикою Європейського Союзу продовжується політика зміни важливості й ролей на різних рівнях, участь органів публічної влади та громадськості в формуванні та реалізації державної регіональної політики, а самі країни децентралізуються.

Реформа децентралізації передбачає передачу повноважень та контролю над бюджетом від органів державної влади до органів регіональної та місцевої влади. Це має позитивний вплив, адже територіальні громади отримують можливість самостійно оперувати ресурсами, в тому числі коштами, і визначати, у який спосіб найкраще забезпечувати публічні (адміністративні, соціальні ...) послуги для своїх мешканців. Однак це несе також певні ризики, пов'язані з різною спроможністю територіальних громад забезпечити однакову якість публічних послуг незалежно від місця проживання людини.

Польщу вважають одним з успішних європейських прикладів реалізації реформи децентралізації. Паралельно з втіленням цієї реформи відбувалася приватизація, яка призводила до комерціалізації публічних послуг. Наприклад, у сфері охорони здоров'я з кінця 90-х - початку 2000-х років почали закриватися державні лікарні та стимулюватися відкриття або реорганізації у приватні заклади. Вважалося, що таким чином місцеве самоврядування зможе краще контролювати кошти, а надання послуг стане кращим. Однак місцева влада не змогла контролювати фінансову ситуацію, кількість боргів зросла, а послуги не стали якіснішими. Також ця ситуація поглибила нерівності доступу до системи охорони здоров'я залежно від рівня доходів, зайнятості та місця проживання. Наприклад, ті, хто не має роботи, частіше відмовлялися від закупівлі ліків чи послуг лікаря [29].

Децентралізація у Німеччині великою мірою була адміністративна - більшість повноважень переходили у підпорядкування земель. Водночас прийняття рішень на місцевому рівні залишилося доволі обмеженим. Недосконаліть децентралізації виявилася на прикладі кейс-стаді закладів, які надають послуги людям з інвалідністю у Баден-Вюртемберзі. З одного боку, децентралізація підвищила видимість людей з інвалідністю та дала їм можливість впливати на політичні процеси. З іншого боку, оскільки стартові умови для різних округів були різними, у багатьох не вистачало кваліфікованих спеціалістів [29].

Закон України «Про засади державної регіональної політики» - Закон, який визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, становлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України (Преамбула в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022 р.), був прийнятий Верховною Радою України VIII скликання 5 лютого 2015 року [45].

Державна регіональна політика в цьому Законі України була позначена як система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів влади АРКрим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [45, ст. 1].

Відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, - комплекс першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об’єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об’єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб’єктів господарювання [45, ст. 1]. Отже, сьогодні при формуванні та реалізації державної регіональної політики (відповідно до статті 1 в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022 р.), пріоритети розставляються з урахуванням відбудови територіальних громад, які зазнали військових дій, окуавції або ракетних та дронових обстрілів території адміністративно-територіальної одиниці [45, ст. 1].

Об’єктами державної регіональної політики можуть бути групи регіонів (або їх частин), ***територіальні громади***, визначені за критеріями та в порядку, встановленими Кабінетом Міністрів України. Суб’єктами державної регіональної політики є Президент України, Верховна Рада

України, Кабінет Міністрів України, органи влади Автономної Республіки Крим, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи.

У розробленні та забезпеченні реалізації державної регіональної політики беруть участь асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, агенції регіонального розвитку, створені відповідно до цього Закону, громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи [45, ст. 4]. Отже, формування та реалізація державної регіональної політики є справою не тільки органів публічної влади, а й інституцій громадянського суспільства, політичних партій, громадських об'єднань та активних громадян.

Державна регіональна політика реалізується на основі таких принципів [45, ст. 3]:

1) законності – відповідності Конституції та законам України, міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

2) співробітництва - узгодження цілей, пріоритетів, завдань, заходів і дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, забезпечення співробітництва між ними під час формування та реалізації державної регіональної політики; (Пункт 2 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022 р.).

3) паритетності - забезпечення рівних можливостей доступу об'єктів державної регіональної політики до ресурсів державної фінансової підтримки регіонального розвитку; (Пункт 3 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022 р.).

4) відкритості - забезпечення вільного доступу до інформації, що визначає державну регіональну політику і є у розпорядженні органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів

місцевого самоврядування; (Пункт 4 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022 р.).

5) субсидіарності - реалізації владних повноважень на найнижчому рівні управління, на якому це найбільш ефективно; (Пункт 5 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022 р.).

6) координації - взаємозв'язку та узгодженості довгострокових стратегій, планів і програм розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях;

7) згуртованості - забезпечення просторової, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної єдності України; (Пункт 7 частини першої статті 3 в редакції Закону № 2389-IX від 09.07.2022 р.)

8) історичної спадкоємності - врахування та збереження позитивних надбань попереднього розвитку регіонів;

9) етнокультурного розвитку - відродження етнічної самосвідомості та збереження духовної і матеріальної культури етносів, сприяння розвитку їхньої етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності;

10) сталого розвитку - розвитку суспільства для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь;

11) об'єктивності - розроблення всіх документів, що визначають державну регіональну політику, на основі реальних показників, яких реально досягти та які можливо оцінити;

12) рівних прав та можливостей жінок і чоловіків - відсутності обмежень чи привілеїв за ознакою статі та забезпечення рівних умов для реалізації прав жінок і чоловіків; (Частини першу статті 3 доповнено пунктом 12 згідно із Законом № 2389-IX від 09.07.2022 р.).

13) інклюзивності - дотримання інтересів осіб з особливими потребами шляхом урахування при формуванні і реалізації державної регіональної політики спеціальних заходів, спрямованих на забезпечення реалізації такими особами їхніх прав і основоположних свобод; (Частини першу статті 3 доповнено пунктом 13 згідно із Законом № 2389-IX від 09.07.2022 р.).

14) інтегрованого розвитку - поєднання галузевого та територіального підходів для розвитку територіальної громади та/або регіону, що забезпечує соціально-економічний та культурний розвиток територій (Частини першу статті 3 доповнено пунктом 14 згідно із Законом № 2389-IX від 09.07.2022 р.) [45, ст. 3].

Тому на рівні об'єднаних територіальних громад розробляються Плани (Програми) відбудови на конкретні роки з врахуванням Регіональної Програми відбудови регіону. Прикладом є Київська область, в якій існує Програма відбудови Київської області, про щоів буде йти і третьому розділі нашої уівліфікаційної роботи.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. №695 було прийнято Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки [12], яка розроблена відповідно до Законів України "Про засади державної регіональної політики" [45], "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" [44], "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" [43], "Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України" [50], постанов Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 817 "Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів" [13] від 30 травня 2023 р. № 600 "Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна" [46], від 27 вересня 2022 р. № 1073 "Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з

ліквідації їх наслідків, та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України" [47].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 року було прийнято План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [36].

Державна Стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (Стратегія) розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722 [60]. Ця Стратегія враховує положення Плану України, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 244 та плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 червня 2024 р. № 588.

Актуалізація Стратегії зумовлена необхідністю врахування:

- наслідків повномасштабної збройної агресії рф проти України та їх впливу на територіальні громади і регіони, підвищення ролі безпеки та стійкості до зовнішніх чинників;

- набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС, поглиблення ступеня виконання положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії й їхніми державами-членами, з іншої сторони, та переходу до початку переговорів про вступ України до ЄС;

- рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності оновлення Стратегії для забезпечення її зв'язку з процесом відновлення України;

- змін, внесених до Закону України "Про засади державної регіональної політики";

- кліматичних зобов'язань України, зокрема щодо:

- загальноекономічного зменшення обсягу викидів парникових газів на 65 % до 2030 року порівняно з 1990 р. (Оновлений національно визначений

внесок України до Паризької угоди, яку ратифіковано Законом України від 14.07.2016 р. № 1469-VIII);

- відмови від використання вугілля на державних електростанціях до 2035 року (COP26, вступ до платформи Powering Past Coal Alliance (PPCA);

- зменшення обсягу викидів метану на 30 % до 2030 року порівняно з 2020 роком (COP26, долучення до ініціативи Global Methane Pledge).

У роботі над актуалізацією Державної Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки взяли участь понад 230 представників неурядових організацій, аналітичних центрів, міжнародних організацій, незалежних експертів, дослідників та громадських активістів. Такий підхід забезпечив інклюзивність та відкритість процесу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УЧАСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО ВЛАДИ В ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Правосуб'єктність органів публічної влади у процесах формування та реалізації державної регіональної політики

Механізм державного управління доцільно розглядати через визначення, що надане В. Д. Бакуменком спільно з Д. О. Безносенком, які зазначали, що механізми державного управління - це як практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на будь-які суспільні відносини з метою досягнення поставлених цілей [14].

У визначенні механізму держави будемо виходити з визначення О. Ю. Оболенського як просякнутої єдиними, законодавчо закріпленими принципами, заснованої на розподілі влади і наявності необхідних матеріальних основ системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, яка здійснює завдання і функції держави або забезпечує їх здійснення [30].

Крім того, більш широким є поняття «механізм управління». За визначенням науковців Г. В. Астапової, Е. А. Астапової, Д. П. Лойко, це є система елементів організаційно-економічного впливу на процес управління [2]. Тому механізм взаємодії органів публічної влади можна визначити як систему елементів організаційно-економічного впливу, до якої належать практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких на основі законодавчо закріплених принципів і розподілу влади органи публічної влади реалізують свої повноваження.

Відповідно до Конституції України, «єдиним органом законодавчої

влади в Україні є – Верховна Рада України» [22, ст. 75]. Конституцією встановлено, що Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади і що він є відповідальним перед Президентом України та підконтрольним і підзвітним Верховній Раді України [22, ст. 113]. Однак за Основним Законом інститут Президента України не належить ні до органів виконавчої, ні до органів законодавчої влади.

Президент є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, дотримання Конституції України, прав та свобод людини і громадянина. За Конституцією Президент України має необхідні важелі для забезпечення оптимального функціонування всіх гілок державної влади в режимі консенсусу. Отже, завдання Президента України – забезпечити оптимальну взаємодію всіх гілок державної влади на всіх рівнях публічного управління.

Місцеві державні адміністрації (МДА) на відповідній території взаємодіють з сільськими, селищними і міськими радами, їхніми виконавчими органами та сільськими, селищними і міськими головами у вирішенні питань соціального, економічного та культурного розвитку відповідних територій тощо. МДА не мають права відповідно до вітчизняного законодавства втручатися у здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень. Тобто така взаємодія між цими органами публічної влади відноситься до координаційного виду.

Разом з тим до повноважень виконавчих органів місцевого самоврядування належать делеговані повноваження, контроль над реалізацію яких покладено на МДА. При цьому держава має здійснювати організаційне, фінансове та методичне забезпечення реалізації цих повноважень. Тому в цій частині відбувається субординаційна і реординаційна взаємодія між названими органами.

Проблема взаємодії місцевих органів публічної влади полягає, насамперед, у недосконалості системи місцевого самоврядування. Досить часто факторами, що визначають таку ситуацію, називають недосконале

законодавство, централізаторські намагання центральної влади тощо. Не відкидаючи чинників і обставин, що зазвичай називаються при цьому, необхідно звернути увагу на деякі внутрішні аспекти існування місцевого самоврядування як суспільного явища.

Отже, на наш погляд, взаємодія місцевих органів публічної влади і громадськості щодо формування та реалізації державної регіональної політики має проходити в три етапи:

1) громадськість бере участь у визначенні та описі актуальних на даний час проблем, які слід розв'язувати засобами державної регіональної політики;

2) через консультування з громадськістю визначається зміст відповідної політики, напрями та заходи з її реалізації;

3) під контролем і за участі громадськості відбувається реалізація комплексу визначених заходів (регіональної політики у цілому).

В основу взаємодії місцевих органів публічної влади із громадськістю мають бути покладені певні її види, що відображають особливості цієї взаємодії, і без розуміння яких неможливо зробити цю взаємодію дієвою, створити передумови залучення громадян до процесів формування та реалізації державної регіональної політики:

– *безпосередня взаємодія*: розв'язання тих актуальних проблем, які не можуть бути вирішені державою. Така взаємодія має короткостроковий ефект, якщо вона не комбінується з одночасним впливом на зміну державної політики у вирішенні цього питання;

– *консультативна взаємодія*: спрямування державної політики у необхідне річище. Громадськість винаходить шляхи представлення інтересів та проблем недостатньо репрезентованих груп через переговори з органами влади;

– *інноваційна взаємодія*: розроблення й упровадження нових напрямів вирішення проблеми, упровадження державної регіональної політики. Громадськість набуває статусу акторів, які одночасно є отримувачами

публічних послуг і реалізаторами регіональної політики;

– *наглядова взаємодія*: контроль за прозорістю та відкритістю реалізації державної регіональної політики [21].

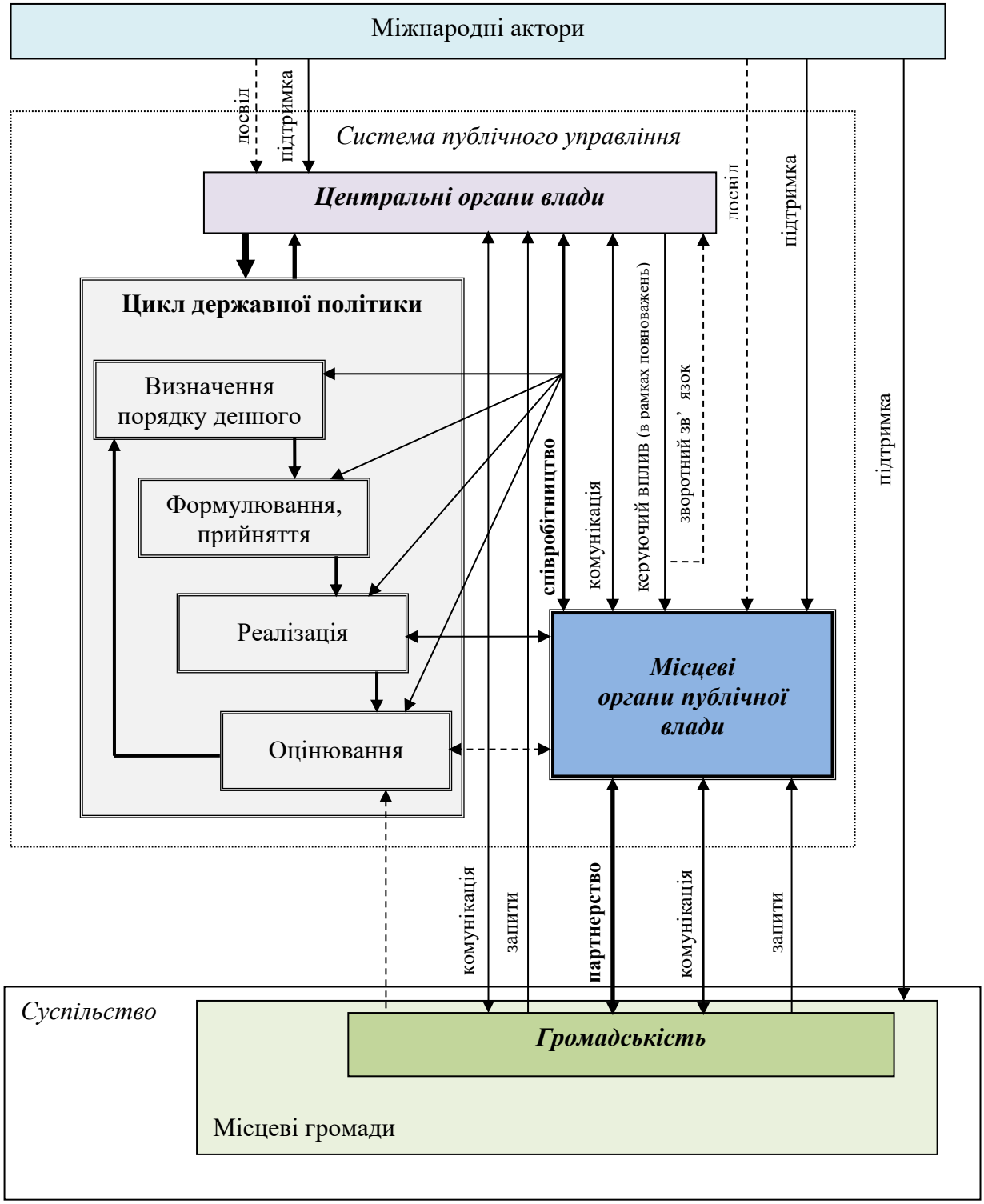

Рис. 2.1. Деліберативний механізм участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики

Місцеві органи публічної влади можуть брати активну участь у всіх етапах циклу формування та реалізації державної регіональної політики, хоча для цього їм доцільно мати підтримку, з одного боку, місцевих співтовариств, які також в умовах деліберативної демократії стають акторами формування та реалізації державної регіоальної політики; з іншого боку, центральних органів влади/їхніх посадових осіб, що поділяють відповідну точку зору на існуючі проблеми, які мають бути вирішені засобами державної регіональної політики. Виходячи з вищевикладеного, можна запропонувати деліберативний механізм участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики (рис. 2.1).

Впровадження деліберативного механізму участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в Україні потребує трьох важливих передумов:

1) встановлення більш довірчих, партнерських відносин місцевих органів публічної влади з членами місцевих співтовариств;

2) перетворення самих місцевих співтовариств на акторів формування та реалізації якщо не державної, то принаймні місцевої політики;

3) зміни відносин між місцевими та центральними органами публічної влади, їх вибудовування на підставах субсидіарності та взаємовигідного співробітництва.

Все зазначене вище обумовлює суб’єктність місцевих органів публічної влади у процесах формування та реалізації державної регіональної політики, визначає і зумовлює, поряд із спроможністю, їхню участь у процесах, які відбуваються в регіонах.

2.2. Аналіз взаємодії місцевих органів публічної влади і місцевих співтовариств щодо формування та реалізації державної регіональної політики

В умовах розвитку сучасної деліберативної демократії формування та реалізація державної регіональної політики неможливі без активної участі в цьому процесі не просто окремих громадян і представників громадськості, а місцевих співтовариств як політичних акторів. Тобто необхідним є налагодження у даному контексті плідної співпраці між місцевими співтовариствами, з одного боку, і місцевими органами публічної влади – з іншого. Більше того, створення умов для участі місцевих співтовариств у формуванні та реалізації державної політики, а також їх *залучення* до даного процесу є однією з форм (поряд з безпосередньою участю) участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики з залученням асоціацій органів місцевого самоврядування.

В Європейській хартії місцевого самоврядування, прийнятій Радою Європи 15 жовтня 1985 р., зазначається: «Будь-який адміністративний контроль над діяльністю органів місцевого самоврядування, як правило, має бути призначений лише для забезпечення дотримання законності і конституційних принципів. …Адміністративний контроль над органами місцевого самоврядування повинен здійснюватися так, щоб міра втручання контролюючого органу була співвимірною значущості інтересів, які це втручання має на увазі захистити» [16**Помилка! Джерело посилання не знайдено.**].

Концепція співтовариств має достатньо тривалу історію в соціологічному аналізі. Говорячи про роль місцевих співтовариств у політичній системі, необхідно відзначити, що, незважаючи на часту відсутність юридичних та економічних прав у цієї форми організації населення, в історії багатьох країн, зокрема й України, місцеві співтовариства відігравали важливу роль. Це було викликано тим, що під час криз і перебудови суспільства в політичній системі діють дуже потужні механізми, провідниками яких стають люди, котрі далеко не завжди усвідомлюють, що саме вони намагаються зробити. Оскільки людина є істотою соціальною, за наявності загальних локальних цілей громадяни об’єднуються в суспільні

структури, а за певних обставин локальні цілі йдуть на другий і навіть на третій план, поступаючись місцем загальнонаціональним інтересам. Прикладом є потужний захист своїх адміністративно-територіальних одиниць територіальними утвореннями у самому початку повномасштабної війни, яку в 2022 році проти України розв'язала рф. Тобто виникає новий політичний актор у вигляді місцевого співтовариства, який тим не менш, на відміну від інших політичних акторів, на практиці не має доступу до коштів, що збираються з громадян у вигляді податків (і мають за визначенням спрямовуватись на потреби населення).

Головним політичним актором є держава та її інститути, причому не лише у сфері розподілу суспільних благ, а також й у інших сферах життя суспільства. Можливо, це правильно, але лише для патерналістських держав (також це завжди є присутнім у авторитарних і тоталітарних державах), у яких місцеві співтовариства є політично неактивними і не прагнучими брати участь у формуванні та реалізації державної політики, тобто коли місцеві співтовариства не є і не бажають бути політичними акторами. Але ситуація суттєво змінюється, коли місцеві співтовариства починають під впливом різних обставин ставати політичними акторами, при цьому досить часто у випадку місцевих співтовариств поява політичного актору не передує події, політичний актор виникає у процесі самої події. У свою чергу, формування місцевого співтовариства як політичного актору потребує розвитку у його членів так званої «групової ідентичності або» «почуття спільноти».

«Почуття спільноти» означає відчуття того, що члени даного співтовариства, їхні думки і почуття є важливими для інших членів і враховуються під час вирішення різного роду проблем. На наш погляд, це є цілком доцільним, адже одна лише загальна територія, на якій мешкають члени співтовариства, може не стати тією основою, на якій формальне співтовариство перетвориться на спільноту як політичного актора. Такою основою має бути взаємодія (причому різних соціальних груп, що входять у дане місцеве співтовариство), спрямована, по-перше, на їхню консолідацію

(до речі, питання консолідації є також дуже важливими і для місцевих органів публічної влади), по-друге, на створення комфортного соціального середовища, якщо не для всіх, то для переважної кількості членів співтовариства. Це, у свою чергу, потребує налагодження усередині співтовариства відповідних каналів комунікації, зокрема, із залученням місцевих ЗМІ, спрямованих у тому числі і на розвиток громадської участі та активності.

Під впливом цих характеристик місцеві співтовариства структуруються, а структуровані місцеві співтовариства є втіленням поняття «законний інтерес». У нашому випадку йдеться про законні інтереси місцевих співтовариств у різних сферах життєдіяльності територіальних утворень, а також про вплив законних інтересів громадян на формування громадської думки. Як приклад можна навести громадські організації, що займаються контролем роботи депутатів та виконання ними передвиборчих обіцянок. У даному разі йдеться про законний інтерес громадян контролювати виконання обраними представниками своїх обов'язків.

При цьому основними чинниками, що впливають на мотивацію політичної активності у місцевих співтовариствах є такі:

– нездатність або небажання місцевих органів публічної влади, місцевих еліт адекватно реагувати на існуючі та нові виклики щодо розвитку територій і місцевих співтовариств;

– відсутність дієвих механізмів взаємодії місцевих органів публічної влади з представниками громадськості щодо визначення та вирішення актуальних соціальних, економічних та інших проблем;

– непрозорість і незрозумілість для громадськості структури місцевих бюджетів і витрачання бюджетних коштів, суб'єктивизм і протекціонізм щодо визначення програм і проектів, які фінансуються з місцевих бюджетів тощо.

Незважаючи на тривалу історію існування, досі в жодній країні світу органи місцевого самоврядування не володіють необхідним обсягом ресурсів

для вирішення наявних на місцевому рівні соціальних, політичних та економічних проблем. Відтак, вони не мають повного набору механізмів впливу як на реалізацію місцевої політики, так і на місцеві громади з метою забезпечення всебічного їх розвитку. Через це, наприклад, у країнах з розвиненою демократією створено й успішно функціонують механізми, що ґрунтуються на соціальному партнерстві місцевої влади і конкретного місцевого співтовариства.

На практиці це означає, що, наприклад, до формування регіональних і місцевих програм соціально-економічного розвитку мають залучатись не лише представники органів публічної влади, місцеві депутати, представники громадських організацій, експерти-науковці, а всі громадяни, які бажають брати у цьому участь. Однак при цьому вони мають бути готовими брати на себе певну відповідальність і зобов'язання стосовно вирішення різних проблем. Це важливо, оскільки реалізація взятих зобов'язань є ключовим моментом функціонування територіального співтовариства, втіленням ідеї представницької демократії. Тому члени місцевого співтовариства мають чітко усвідомлювати, що згадані вище дії є не примусом, а практичним втіленням прав і обов'язків громадянина, передбачених конституцією, а також реалізацією на практиці моральних цінностей, притаманних цьому суспільству, і реальним втіленням соціального партнерства.

У такому разі під соціальним партнерством слід розуміти ту спільну колективно розподілену діяльність різних соціальних груп, яка приводить до позитивних результатів, що розподіляються між усіма учасниками цієї діяльності. При цьому така діяльність може здійснюватись як постійно, так і в рамках спеціально запланованих соціальним партнерством акцій. Зазначене розуміння соціального партнерства є таким, що дозволяє змінювати, проектувати, апробовувати і встановлювати нові суспільно значущі функції системи місцевого самоврядування.

У зарубіжних країнах найважливішою рисою соціального партнерства є його орієнтація на неприбутковий характер діяльності залучених до

суспільно-значущої діяльності учасників. Наприклад, у США діє близько двох мільйонів неприбуткових організацій. Такі організації здатні взяти на себе виклики щодо заповнення прогалин у наданні необхідних для населення послуг, які не надаються (або надаються неефективно) державою і комерційними організаціями. Тобто створюється своєрідне соціальне партнерство між місцевим співтовариством і місцевими органами публічної влади, коли співтовариство, виступаючи як політичний актор, виконує ті функції з реалізації державної і/або місцевої політики, які місцеві органи публічної влади не бажають або не можуть ефективно виконувати. Як наслідок цього партнерства, створюється таке соціально-політичне середовище, яке крім ефективного вирішення місцевих проблем, що призводить до місцевого розвитку, сприяє також активній появі і впровадженню інновацій, залученню нових інвестицій, покращенню іміджу території тощо.

Місією діяльності неприбуткових організацій є врахування і забезпечення захисту інтересів громадян. При цьому вони виконують дві важливі соціальні функції. По-перше, вони впливають на діяльність органів публічної влади (різного рівня), вимагаючи скасування тих законів і норм, що обмежують або уповільнюють суспільний розвиток, і наполягаючи на прийнятті таких законів і норма, що йому сприяють. По-друге, вони впливають на бізнес-середовище з метою того, щоб воно ставало все більш соціально відповідальним, використовуючи відповідні механізми, правила і процедури.

Однак реалізація творчого потенціалу неможлива без координації, у якій мають брати участь не тільки офіційні особи органів місцевого самоврядування, а й неформальні лідери місцевих співтовариств, оскільки саме лідери територіального співтовариства повинні показати людям довгострокову перспективу, пояснити стратегію розвитку території на кілька років і роль кожного мешканця в житті співтовариства. Така координація допомагає об’єднати прагнення окремих суб’єктів у системі в цілому, при

цьому вона повинна забезпечити ефективність групового зусилля шляхом об'єднання дій різних груп усередині процесу, підтримки зв'язку між спільною метою та індивідуальними або груповими видами діяльності. Тому успішність координації ґрунтується на ефективності трьох складових: груповому зусиллі, єдності дій і спільній меті.

Незважаючи на визнану важливу роль місцевих товариств як політичних акторів, деякі дослідники висловлюють критику щодо їхньої участі у розробленні та реалізації державної регіональної та місцевої політики. Можна визначити декілька основних напрямів такої критики.

Перший напрям критики стосується такої якості місцевих співтовариств, як консерватизм, що не дає можливість діяти їй гнучко й адаптивно. Зокрема, слід визнати, що консерватизм притаманний даній формі соціальної організації, але це консерватизм іншого ґатунку, ніж консерватизм, скажімо, бюрократичних структур. Консерватизм місцевих співтовариств, що є прихильниками традиційних цінностей, – це консерватизм людей, переконаних, що ніхто не має права вирішувати за них, що для них краще. А це вже є одним із базових положень для плюралістично орієнтованого громадянського суспільства, оскільки, як відомо, громадянське суспільство – це система недержавних суспільних відносин і інститутів, що виражає різноманітні інтереси, потреби та цінності членів товариства і дає людині можливість реалізувати власні громадянські права. Через це громадянське суспільство утворює те соціальне середовище існування індивідів, де здійснюється їхня громадська життєдіяльність, «задаючи», по суті, рамки їхнього способу життя.

У наш час саме суспільно-корисна, громадська діяльність дає можливість людям використовувати свої знання, вміння і навики, які часто є незатребуваними у професійній діяльності та побуті. На рівні повсякденної професійної діяльності ірраціональні мотиви відіграють меншу роль, і на перший план виходить інтерес – насамперед зацікавленість у підвищенні свого суспільного або професійного статусу, у розширенні особистих

зв’язків, у можливості отримати підтримку своїх ініціатив. Усе це дозволяє вирішувати одне з найважливіших завдань місцевих співтовариств, що полягає в забезпеченні громадського контролю над місцевою владою з метою реалізації політичних, соціальних, економічних та інших інтересів населення.

Другий напрям критики стосується такої якості сучасних співтовариств, як «роз’єднаність» їхніх членів, що не дає можливості виробляти загальне бачення та здійснювати загальні дії. Зокрема, певна роз’єднаність членів співтовариств дійсно спостерігається, причому вона є до певної міри глобальною тенденцією, незалежною від рівня розвитку тієї чи іншої країни.

Водночас не слід забувати, що всі вчинки людей, у тому числі їхнє об’єднання в групи, структура суспільств, дійові зв’язки всередині суспільств тощо зумовлені особливостями і властивостями поведінки організмів людей. Тому в будь-якому разі, за будь-яких часів поряд з роз’єднаністю членів співтовариств завжди існуватиме їхня згуртованість. Співтовариство, що розуміється таким чином, це і не множинність (збори індивідів), і не єдність (соціальна група), але деяке динамічне утворення, перехід, при якому оголюються ті межі, у яких завжди організовується наше уявлення про соціум.

Третій напрям критики стосується занепаду моральних основ місцевих співтовариств, панування споживацьких настроїв і байдужості до проблем інших людей, що руйнує соціальні зв’язки насамперед на місцевому рівні. Це розцінюється деякими дослідниками як наслідок процесів глобалізації та урбанізації.

Четвертий напрям критики стосується так званої «політичної аномії» громадян у країнах без розвиненої демократії, до яких належить і Україна. В умовах зростання політичної аномії велика частина громадян змиряється з існуванням несправедливості й неможливістю на законній підставі обстоювати політичні цінності. При цьому певні групи населення, прибічники патерналістської політики, навіть і не бажають нічого змінювати, навпаки, вони хочуть продовження й поглиблення цієї політики, а їхньою

політичною платформою може стати ідея «наведення ладу» через зміцнення розподільних функцій держави, встановлення державного контролю над цінами і прибутками, через націоналізацію найбільш важливих підприємств і мереж тощо. Тому якщо владна еліта в якійсь момент опиниться перед загрозою втрати влади, вона цілком може обпертися на цей «патерналістсько-соціалістичний» запит знизу, і певний рівень масової соціальної підтримки дозволить їй протриматися протягом відносно тривалого періоду часу (звичайно, якщо для цього є необхідні економічні ресурси).

Усе зазначене дійсно негативно впливає на політичну активність окремих громадян і місцевих співтовариств, однак у такої ситуації є і зворотний бік – громадяни починають об'єднуватися в різного роду несистемні структури вуличної політики, а це часто призводить до того, що і структуровані місцеві співтовариства також починають орієнтуватися на технології вуличної політики. А те, який успіх може мати вулична політика, ми бачили під час «Революції гідності» наприкінці 2013 – на початку 2014 рр.

Звичайно, у місцевих співтовариств як політичних акторів існують різноманітні проблеми, проте всі вони за бажання і за певної політичної волі можуть бути вирішеними. Наприклад, однією з моделей вирішення проблем, що існують у місцевих співтовариствах, є концепція «суспільства стейкхолдерів». На рівні суспільства в цілому цю концепцію націлено на залучення основних організацій, рухів і груп, що складають інфраструктуру громадянського суспільства, в управлінський процес.

Той же самий підхід можливо реалізувати і на рівні місцевого співтовариства: політично спроможне місцеве співтовариство без примусу чинної влади формулює свої первинні запити у формі політичної, економічної, соціальної тощо програми дій, після чого передає цю програму в органи місцевої влади разом з визначенням своїх представників, які брали б участь в її реалізації, а в разі невмотивованої відмови в реалізації цієї

програми – не підтримує відповідних представників місцевої політичної еліти на виборах.

Безумовно, описаний варіант характерний, як зазначено, для політично спроможного місцевого співтовариства. Крім того, для забезпечення урахування інтересів усіх груп населення і в самих структурах місцевої влади повинна формуватися дієздатна опозиція, спроможна не лише на критику, але і на пропозицію альтернатив. Саме на місцевому рівні представникам опозиції найбільш важливо формувати політичний процес, результатом якого повинні ставати не якісь гіпотетичні результати в зміні політичних переваг населення, а цілком відчутні результати у вигляді поліпшення життя населення в різних сферах. Для цього необхідно домогтися ефекту солідарності між різними соціальними групами, розуміючи, що на практиці їхні цілі й завдання різняться частіше, ніж мають збіг.

Соціальний капітал є одним із найважливіших джерел розвитку і функціонування співтовариства, у рамках якого виникає груповий соціальний капітал. Коли люди беруть участь у прийнятті рішень, вони відчувають задоволення від того, що до їхньої думки дослухаються, що їхні думки обговорюють і використовують. Багато людей усвідомлюють себе, своє життя і життя наступних поколінь нерозривно пов’язаними з місцем проживання – безпосереднім середовищем існування і саме якість цього середовища, усіх його складових (економічного стану, стану соціальної сфери, дійової системи управління та усталеного способу прийняття рішень, стану навколишнього середовища тощо) повністю визначає сьогодні рівень і спосіб життя багатьох місцевих співтовариств.

Отже, соціальний капітал зазвичай визначають як сукупність духовних і матеріальних цінностей, якими володіє те чи інше співтовариство і які поділяються його членами. Однак зводити соціальний капітал лише до сукупності цінностей є дещо спрощеним підходом, оскільки соціальний капітал є також показником здатності певного співтовариства забезпечувати розширене відтворення його членів як продуктивної сили і як особистостей.

Це набуває особливої важливості в умовах соціально-економічних реформ, що проводяться в країні, і фінансово-економічних криз, що виникають на регулярній основі.

Актуальність проблеми розвитку соціального капіталу місцевих співтовариств в Україні пов'язано також із тим, що в нашому соціумі залишається досить високою стійкість патерналізму, який традиційно формувався протягом тривалого часу. Для зміни такої ситуації потрібні спрямовані заходи соціальної політики, що підтримуються адаптаційними зусиллями з боку населення і що враховують реальну соціально-економічну диференціацію умов, у яких здійснюється процес адаптації. Тобто на основі урахування потреб та інтересів людей необхідно зробити певну гармонізацію людського буття як балансу між потребами і вимогами об'єктивної реальності.

Таким чином, місцеві співтовариства як політичні актори можуть відігравати важливу роль у формуванні та реалізації державної регіональної та місцевої політики. Більше того, вони можуть надавати в цьому суттєву допомогу місцевим органам публічної влади через механізми співробітництва.

Але в державах зі слабким громадянським суспільством, до яких поки що належить і Україна, для забезпечення дієвості такого співробітництва необхідні заходи і навіть, окрема політика щодо формування місцевих співтовариств саме як політичних акторів.

Отже, важливим елементом участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики є забезпечення в даному процесі участі місцевих співтовариств, інституцій громадянського суспільства. Однак досить часто в цьому контексті виникає проблема налагодження дієвої комунікації між цими акторами. На жаль, наявні механізми взаємодії місцевих органів публічної влади з населенням у питаннях з проблематики прийняття суспільно значущих рішень не є ефективними і не відповідають сучасним викликам. Причому провина у

цьому є з двох боків. Якщо органи публічної влади не бажають «ділитися» владними повноваженнями, то серед представників місцевих співтовариств досить часто немає людей, які були б не просто лідерами громадської думки, а й мали б відповідні знання для участі у процесі формування місцевої політики, прийняття управлінських рішень, через що можна говорити про «несформованість» або «нерозвиненість» місцевих співтовариств як політичних акторів.

Якщо звернутись до зарубіжного досвіду, то можна побачити, що у західних країнах участь громадян в управлінні суспільними справами пов'язана багато в чому з ідеологією «нового лібералізму», що виникла у формі лобіювання в органах публічної влади інтересів громадян. І саме тренди зазначеної ідеології дозволяють державі спиратися у формуванні та реалізації політики не тільки на місцеві органи влади, а й на структури місцевих співтовариств, оскільки в рамках «нового лібералізму» сама можливість залучення в тій чи іншій формі громадян до ухвалення суспільно значущих рішень належить до нормативних дій владних структур на різних рівнях і на регіональному рівні в тому числі.

Незважаючи на явні позитивні моменти, зазначена політична позиція містить в основі розповсюджену думку, відповідно до якої «людина політична» (homo politicus) є раціональним і при цьому корисливим актором, на поведінку якого можна впливати різними інструментами. Однак, на наш погляд, поняття «людини політичної» є набагато ширшим зазначеного вище трактування, оскільки поряд з адаптацією до мінливої соціально-економічної ситуації індивіди нагромаджують і відповідний потенціал політичної дії.

Хотілось би зазначити, що адаптаційний потенціал суспільства залежить у першу чергу від об'єктивного стану, настанов, діяльності та поведінки пересічних громадян країни (селян, робітників, службовців, представників інтелігенції та ін.). Маючи дуже обмежені ресурси, вони, на перший погляд, не чинять самостійного впливу на перебіг інституціональних реформ, нерідко стаючи їхніми заручниками. Але насправді це не так, дані

соціальні групи відіграють важливу роль у трансформаційних процесах у суспільстві. Це пов’язано з тим, що кінцевою метою, отже кінцевим критерієм суспільних трансформацій і відповідних реформ є не перехід до нових способів організації суспільного життя за новими правилами, як багато хто вважає, а перетворення соціальних практик. При цьому соціальні практики відображають повсякденну патерни поведінки всіх прошарків населення, у тому числі, й наймасовіших, до яких належать згадані соціальні групи. Тобто знов ми приходимо до необхідності реалізації відповідної державної політики.

У цілому державну регіональну політику щодо формування та розвитку місцевих співтовариств як політичних акторів слід розглядати крізь перетин інших напрямів державної політики, а саме: політики щодо забезпечення сталого розвитку територій, політики щодо підвищення інвестиційної привабливості територій, освітньої політики, спрямованої на підвищення рівня соціального капіталу територіальних спільнот.

Однак, незважаючи на різноманітність завдань з активізації участі членів місцевих співтовариств у суспільному житті, можна виділити базові напрями перетворення місцевих співтовариств на активних політичних акторів:

– створення інституту неформальних лідерів місцевих співтовариств, що мають необхідні якості та знання;

– формування ядра місцевого співтовариства, яке об’єднує тих його членів, які бажають і готові активно вирішувати суспільно важливі проблеми, у тому числі, протистоячи владним структурам і посадовим особам, які порушують законні права та інтереси населення;

– забезпечення необхідної комунікативної інфраструктури для громадських обговорень і вміння громадян користуватися нею;

– стимулювання створення комунікативних майданчиків, на яких втілюються в життя принципи деліберативної демократії.

Для завоювання неформального авторитету членів співтовариства

потрібні люди зі здібностями публічного політика, які володіють умінням переконувати, а також особистим прикладом доводять можливість здійснення на практиці декларованих цілей. Тому формування інституту неформальних представників місцевих співтовариств включає в себе публічну політичну конкуренцію з місцевими органами влади.

Так створюються необхідні точки кристалізації – мешканці починають об'єднуватись навколо вирішення якоїсь проблеми. Цей процес може початися як спонтанно, так і під впливом ззовні (як у нашому випадку), однак за будь-якого варіанта формування структури місцевого співтовариства відбувається навколо неформальних лідерів. Тому не дивно, що цей процес з високим ступенем імовірності викликає опір місцевої політичної еліти, що розглядає будь-яких інших політичних акторів, які здійснюють діяльність на території, як політичних конкурентів, що може призводити до певних конфліктів.

Однак навіть за цих умов слід створювати не одну організацію, а мережу організацій. Тому є декілька причин. По-перше, мережа організацій дає можливість місцевим активістам краще реалізовувати свій потенціал, краще впливати на формування та реалізацію політики на місцевому рівні, переходячи за необхідності з однією організації до іншої. По-друге, мережа організацій – це найкращий спосіб об'єднати воєдино без конфліктів численних політично амбіційних суб'єктів, які неодмінно виявляться в русі, заснованому на коаліційному принципі. По-третє, в рамках мережі можливий не тільки обмін досвідом роботи спеціалістів з розвитку місцевих співтовариств, а й координація їхніх спільних дій. По-четверте, наявність мережі організацій є запобіжником щодо можливої «узурпації влади» з боку одного чи групи керівників. Нарешті, по-п'яте, сучасне суспільство стає все більш динамічним і нелінійним у своєму розвитку, перетворюючись на мережеву структуру, тому як владні, так і громадські структури повинні відповідати цьому тренду.

Ще одним важливим моментом для розвитку місцевих співтовариств як

політичних акторів є формування відповідного інформаційного простору, який, утім, не може сформуватись в один момент, для цього знов-таки потрібні ініціативні представники місцевого співтовариства. У даному разі йдеться про формування «порядку денного» суспільних інтересів, тієї функції, яку в збалансованій політичній системі реалізують ЗМІ, а в разі порушення балансу – неформальні інструменти політичної комунікації (такі, як громадські обговорення, громадські слухання, громадські ініціативи….), що дозволяють об'єднати воєдино політичну активність населення, оскільки ЗМІ дуже успішно ранжують у свідомості аудиторії ненав'язливі, хоча і переконливі теми, але не можуть приховати дійсних проблем, знайомих кожному з особистого досвіду.

У сучасному світі неможливо вирішувати проблеми без розвитку інформаційної інфраструктури, що пов'язано з векторами і тенденціями розвитку інформаційного суспільства. У сучасних умовах найважливішим ресурсом економіки виступає наукове знання й інформаційні ресурси. Уся структура сучасного суспільства починає перебудовуватися в напрямі, який найефективніше дозволяє працювати з інформацією. Суспільна значущість тієї чи іншої людини все більше і більше визначається не лише наявністю традиційних товарів, умов виробництва або грошей (капіталів), але і, передусім, наявністю інформаційних ресурсів, наукових знань та інформації, її соціальним статусом. Пріоритети все більше і більше зміщуються від власності та капіталів до наукових знань та інформації. У сучасному суспільстві суспільна значущість все більше і більше ототожнюється з інформаційною значущістю, тому цілком закономірно, що в останні роки в політичній комунікації активно проявляються такі форми організації, як «мережеві організації», «віртуальні спільноти» і «розумні натовпи» («smart mobs»).

Поряд з цим у цілому зростає роль різних співтовариств і добровільних асоціацій громадян, що виникають з приводу конкретних проблем і ситуацій. Унаслідок широкого розповсюдження й різноманіття такого роду гнучких,

динамічних організаційних форм політичної комунікації зазначених організаційних форм виникає необхідність використовувати вихідні узагальнювальні поняття, які б фіксували базові ознаки, що характеризують специфіку «традиційних» і «нових» організаційних форм.

Широке використання інтернет-технологій у межах місцевих співтовариств не гарантує підвищення громадської активності, але створює майданчики для організації громадських взаємодій у контексті «електронної демократії», що, однак, потребує реалізації спеціальних проектів. Причому громадяни, політики й інші зацікавлені у функціонуванні таких інформаційних ресурсів групи повинні мати право брати участь на всіх етапах розроблення й реалізації проектів, а формування співтовариств користувачів локальних інформаційних ресурсів має відбуватись ще на підготовчих стадіях проектів. Інакше для реалізаторів проекту основною проблемою стануть не стільки технічні аспекти, скільки створення з «нуля» віртуального мережевого співтовариства на місцевому рівні. Водночас уже сформовані віртуальні мережеві співтовариства як складова «електронної демократії» можуть стати важливою частиною структури управління на місцевому рівні.

Інструменти демократичного ухвалення рішень завжди залучали громадян до політичних процесів трансформації системи формування громадської думки, відтак, до участі в управлінні. Цікавим питанням є, наприклад, яким чином завдяки новим телекомунікаційним технологіям громадяни разом з представниками бюрократії отримують можливість брати участь у нормотворчості. При цьому для країн із транзитивними демократіями істотною перешкодою упровадженню політичних технологій електронної громадської нормотворчості є небажання правлячої еліти допускати до прийняття рішень не лише звичайних громадян, чия компетенція для бюрократів є нікчемною, але і сторонніх експертів. Утім участі громадян у нормотворчості перешкоджають не лише бюрократи, але і значна частина депутатського корпусу, оскільки це підриває їхню монополію

на представлення так званого «голосу народу».

Водночас, як свідчить практика, демократизація процесу підготовки найважливіших рішень не лише надасть кожному зацікавленому громадянинові потенційну можливість брати участь у формуванні правил і законів, які зачіпають інтереси всіх, але і призведе до економії значних матеріальних і фінансових ресурсів. Тому поширення нових інформаційно-комунікаційних технологій сприяє як встановленню зворотного зв'язку місцевих органів публічної влади з громадянами, так і залученню останніх до більш активної участі у політичних, соціальних, економічних, культурних процесах у місцевому співтоваристві.

Хоча, слід зазначити, що такого роду інформаційні ресурси рідко створюються відразу з політичною метою. Спочатку, як правило, вони забезпечують соціальну комунікацію між різними членами місцевого співтовариства і лише згодом через них починають обговорюватись політичні питання, і внаслідок цього підвищується рівень політичної активності окремих громадян і місцевого співтовариства в цілому (як приклад можна навести відомий у Харкові ресурс «Харьков-Форум»). Надалі політичні активісти сприяють створенню інститутів (реальних або віртуальних), що втягують людей у сферу громадської діяльності. Результатом стає виникнення у членів місцевого співтовариства інтересу до успішного розвитку даного співтовариства і відповідної території або населеного пункту.

Нові технології демократичної участі сприяють розширенню призначеного для громадян вибору, посиленню контролю над інформацією і розширенню горизонтальних (людина – людині) інформаційних потоків порівняно з вертикальними (згори вниз), тому ці технології рано чи пізно, але неминуче, повинні суттєво вплинути на функціонування місцевих соціальних, політичних і економічних структур. Стосовно використання у сфері політики необхідно говорити про зміну патернів політичних процесів, що перешкоджають активній участі громадян в управлінні суспільними

справами.

У вказаному контексті з методологічної точки зору важливо, що вивчення процесів політизування місцевих співтовариств неможливе без урахування впливу на політичну культуру тієї частини жителів, яка працює у великих містах і періодично відвідує свою «малу Батьківщину» – малі міста, селища і села. Будучи політично залученими в нове середовище, маючи навички взаємодій в мережі Інтернет, у якій ослаблено вплив владних структур й інститутів і понижено соціальні обмеження, а можливості політичної участі збільшено, ці актори досить часто можуть ставати неформальними лідерами і активістами місцевих співтовариств, хоча і змушеними діяти в межах, окреслених специфікою даного місцевого співтовариства, проте здатними протистояти застарілим політичним патернам, що визначаються місцевою політичною елітою і місцевими керівниками.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

3.1. Участь місцевих органів публічної влади в програмуванні регіонального комплексного відновлення та розвитку території Київського регіону

21 квітня 2023 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, якою запустив програму єВідновлення. Вона передбачає надання державної грошової допомоги на здійснення поточного (дрібного, некапітального) ремонту житла, пошкодженого внаслідок повномасштабного вторгнення рф [15]. Мета цієї програми – дати можливість громадянам, житло яких постраждало, зробити ремонт і забезпечити собі гідні умови проживання. Це перший крок держави для відновлення пошкодженого та знищеного житла в Україні. Наразі також розробляється інструмент для проведення капітального ремонту житла.

Тільки на Київщині внаслідок повномасштабної війни пошкоджено або зруйновано понад 24 тисячі багатоповерхових і приватних будинків. Такі масштаби руйнувань вимагають комплексної стратегії держави, державної регіональної політики з відновлення житлового фонду. Громадяни, житло яких отримало незначні пошкодження внаслідок збройної агресії рф і яке ще не було відремонтоване, зможуть скористатися послугою єВідновлення для отримання державної допомоги на відновлення свого житла. Мова йде про заміну вікон, дверей, ремонт покрівлі тощо**.**

Важливим є те, що допомогу на поточний ремонт можуть отримати всі громадяни України, які є власниками або співвласниками приватних

будинків, квартир, житлових приміщень, які були пошкоджені через бойові дії.

Першочергово цією послугою зможуть скористатися [15]:

- багатодітні сім'ї;
- батьки-вихователі дитячих будинків сімейного типу;
- ветерани війни; особи, призвані на військову службу за призовом під час мобілізації;
- діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування;
- опікуни/піклувальники;
- особи з інвалідністю I та II груп;
- особи з інвалідністю внаслідок війни;
- прийомні батьки та патронатні вихователі;
- учасники бойових дій;
- члени сімей загиблих військових.

Кроки, які необхідні для дії зазначеної Програми [15]:

1) необхідно подати інформаційне повідомлення про зруйноване майно через Дію, якщо таке повідомлення ще не подане. Повторно подавати інформацію не потрібно;

2) офлайн або онлайн створити банківську картку єВідновлення в одному з банків-партнерів або у застосунку Дія. Наразі до єВідновлення підключені такі банки: Ощадбанк, Монобанк, ПриватБанк, Сенс Банк, А-Банк, ПУМБ. Список банків-партнерів поповнюватиметься в міру їх підключення до єВідновлення;

3) подати заяву на компенсацію через Дію;

4) допустити комісію місцевої ради до обстеження майна та надати їй підтверджуючі документи.

Програма єВідновлення розроблена Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерством цифрової трансформації у співпраці з USAID / UK aid проєктом «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах / TAPAS» та Світовим банком (рис. 3.1).

Уся інформація про програму опублікована на сайті Міністерства відновлення. Також додаткову інформацію можна отримати через урядову «гарячу лінію» 1545 (кнопка 2) або до служби підтримки Дії [15].

Рис. 3.1. єВідновлення: інструкція для громадян.

Проєкт Програми комплексного відновлення та розвитку території Київської області на 2023-2027 роки був оприлюднений 1 серпня 2022 р. на сайті Київської обласної військової адміністрації (далі – КОВА) та на порталі Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва (про це повідомили у Департаменті містобудування та архітектури КОВА) [64]. Процес відбудови та реалізації пріоритетів розвитку Київщини відбувається із забезпеченням публічності та прозорості.

Вказана Програма визначає комплекс пріоритетних завдань та заходів для забезпечення швидкого та ефективного процесу відновлення територій і населених пунктів Київщини, які постраждали внаслідок бойових дій,

терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій, а також є місцями зі знищеною інфраструктурою, економікою та екологією. Для реалізації завдань Програми були вибрані сім пріоритетних напрямів у комплексному відновленні та розвитку Київщини, а саме:

- пропозиції від територіальних громад Київщини щодо розміщення об'єктів промислового та сільськогосподарського виробництва, транспортних та інженерних споруд і мереж, закладів освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення, природоохоронної сфери тощо;
- надання адміністративних послуг населенню;
- розвиток культурного та духовного середовища, культурної спадщини, туристичного потенціалу;
- захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;
- розвиток потенціалу територіальних громад Київщини;
- відновлення закладів критичної та соціальної інфраструктури;
- створення безбар'єрного простору [64].

Програма комплексного відновлення передбачає не лише відбудову знищених та пошкоджених об'єктів у пристоличному регіоні, а і стратегічні цілі для трансформацій та підвищення конкурентоспроможності регіону.

Рішення Про затвердження Програми комплексного відновлення території Київської області на 2023-2027 роки було прийнято Київською обласною радою восьмого скликання 17 жовтня 2023 року № 726-21-VIII [48] відповідно до законів України «Про місцеві державні адміністрації» [53], «Про місцеве самоврядування в Україні» [52], «Про правовий режим воєнного стану» [54], «Про регулювання містобудівної діяльності» [55], указів Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [42], від 24.02.2022 № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій» [59], Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії рф [38], затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326, Порядку виконання невідкладних

робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації, пов’язаних із пошкодженням будівель та споруд [39], затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 р. № 473, постанови Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 р. № 380 «Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України» [49], Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них [40], затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.10.2022 р. №1159, Регламенту Київської обласної ради VIII скликання, затвердженого рішенням Київської обласної ради від 24.12.2020 р. № 017-01-VIII (зі змінами) [63], Порядку розроблення, прийняття Київських обласних комплексних та цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання [37], затвердженого рішенням Київської обласної ради від 23.12.2016 р. № 214-11-VII (зі змінами), розглянувши розпорядження начальника Київської обласної військової адміністрації (Київської обласної державної адміністрації) від 04.10.2023 р. № 1057 «Про схвалення проєкту Програми комплексного відновлення території Київської області на 2023-2027 роки» [58], з урахуванням висновків і рекомендацій постійних комісій Київської обласної ради з питань капітального будівництва, регіонального розвитку, містобудування, транспорту, цивільного захисту, відновлення житлових та інфраструктурних об’єктів, з питань бюджету та фінансів, з питань соціально-економічного розвитку, промисловості, підприємництва, торгівлі, регуляторної, інноваційно-інвестиційної політики, зовнішньоекономічних зв’язків та фінансового забезпечення розвитку області, з метою комплексного відновлення території Київської області, Київська обласна рада вирішила [48]:

1. Затвердити Програму комплексного відновлення території Київської області на 2023-2027 роки (далі – Програма), що додається.

2. Департаменту містобудування та архітектури Київської обласної державної адміністрації (Київської обласної військової адміністрації) щоквартально до 25 числа місяця, наступного за звітним періодом, інформувати постійну комісію Київської обласної ради з питань капітального будівництва, регіонального розвитку, містобудування, транспорту, цивільного захисту, відновлення житлових та інфраструктурних об'єктів про стан виконання заходів Програми та щороку до 25 числа місяця, наступного року за звітним періодом, інформувати Київську обласну раду про хід виконання Програми та ефективність реалізації її заходів.

3. Контроль за виконанням цього рішення покласти на постійну комісію Київської обласної ради з питань капітального будівництва, регіонального розвитку, містобудування, транспорту, цивільного захисту, відновлення житлових та інфраструктурних об'єктів і виконуючого обов'язки голови Київської обласної ради Добрянського Я.В.

Отже, на Київщині стартувала Програма державної допомоги на відновлення пошкодженого житла.

Через бойові дії на Київщині пошкоджено 27 тис об'єктів житлової, транспортної та соціальної інфраструктури [61]. Тому покращення транспортно-логістичних, житлових і соціальних умов там – невід'ємний етап комплексного відновлення Київщини. Відповідну програму Київська обласна військова адміністрація вже розробила в партнерстві з Департаментом містобудування та архітектури Київської ОДА та за підтримки Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури, Міністерства цифрової трансформації України і проєкту TAPAS Project/Прозорість та підзвітність у держуправлінні та послугах.

За рішенням Київської обласної ради, програма комплексного відновлення Київщини передбачає запуск до 2027 року трамвайного сполучення "Київ – Буча – Гостомель – Блиставиця". Очікується, що це зменшить навантаження маршрутних таксі на автодорогу, що сприятиме покращенню трафіку на цій ділянці шляху [61].

Серед житлових планів відбудова 104 приватних житлових будинків, які були повністю зруйновані, а також викуп за програмою «Нова оселя» готових квартир у новобудовах Київської області для осіб, житло яких було знищено. Крім цього, планується відновити багатоквартирні будинки, які підлягають капітальному ремонту та демонтажу. Загалом відбудувати планують 405 будинків, з яких 352 підлягають реконструкції і 53 будуть будуватися з нуля [61].

По напрямку відновлення соціальної інфраструктури планують повністю відбудувати 4 школи, 6 дитсадків і 3 заклади професійно-технічної освіти. Також планують створити лікарні, що надаватимуть у плановому і екстреному порядку високоспеціалізовану медичну допомогу в умовах стаціонару і амбулаторно.

Загалом програма комплексного відновлення території Київської області до 2027 року передбачає реалізацію цілого комплексу змін для повноцінного відновлення і покращення території області і населених пунктів Київщини, які постраждали внаслідок бойових дій. Лише мешканці громад повинні вирішувати, у який спосіб потрібно відновлювати і розвивати свою домівку. Тому розробкою програм комплексного відновлення мають займатися органи місцевого самоврядування з активним залученням бачення і пропозицій від мешканців. Це один з проявів децентралізації.

План відновлення Ірпеня – це складова обласної Програми відновлення Київського регіону і перший такої деталізації документ в Україні, у якому описаний аналіз та стан руйнувань міста, наведені чіткі цифри з конкретним переліком адрес будинків, кількістю мешканців та вартістю реконструкції, проєкти відбудови соціальних об’єктів та інвестиційний план. Він може послужити зразком для інших міст, що потребують відновлення [35].

Ірпінська міська територіальна громада продовжує утримувати лідерські позиції у реалізації державних програм з відновлення житлової інфраструктури. Зокрема, Ірпінська громада є провідною за кількістю будинків, що відновлюються за програмою «ВідновиДІМ», яка реалізується

Фондом енергоефективності. На Київщині в рамках цієї програми наразі відновлюється 158 багатоквартирних будинків, з яких 133 в Ірпені. Крім того, 14 будинків відновлюються в Гостомелі, 8 в Бучі, 2 в Макарові та 1 у Софіївській Борщагівці [19].

Максимальна сума гранту, який можуть отримати ОСББ в рамках програми «ВідновиДІМ» складає 8,8 млн грн. Важливим аспектом цієї програми є комплексність робіт, що включає заміну вікон та балконів, відновлення фасадів, ремонт покрівель та інженерних мереж. Особлива увага приділяється модернізації обладнання котелень, що дозволить забезпечити енергоефективність будинків у майбутньому. Відновлювальні роботи також включають облаштування пандусів та підйомників для маломобільних груп населення, що відповідає сучасним вимогам інклюзивності та доступності житла.

Програма «ВідновиДІМ» - це допомога у відбудові пошкоджених будівель та можливість не тільки відновити пошкоджене, але й створити більш комфортне та енергоефективне середовище для мешканців.

Фонд енергоефективності реалізує програму «ВідновиДІМ», мета якої - фінансування будівельних робіт з відновлення житлових будівель, пошкоджених внаслідок військової агресії росії проти України [33].

Які витрати фінансує Програма? Програма дозволяє модернізувати внутрішні системи будинку, провести зовнішнє утеплення, зменшити споживання енергії та витрати мешканців на комунальні послуги. Фінансування за Програмою надається виключно на витрати, пов’язані з виконанням таких видів робіт (послуг), що не належать до заходів з енергоефективності:

- заміна або ремонт пошкоджених світлопрозорих огороджувальних конструкцій (віконних блоків або/та блоків балконних дверей, зовнішніх дверей);
- ремонт пошкоджень фасадів будівлі;
- ремонт пошкоджень покриття будівлі;

- ремонт пошкодженого обладнання дахових котелень та інженерних мереж [33].

Отримані кошти можуть бути задіяні як на здійснення відповідних будівельних робіт, так і на придбання матеріалів та обладнання, необхідних для виконання таких робіт.

Фонд не надає фінансування на витрати, пов’язані з виконанням будь-яких інших видів робіт (послуг), які не визначені як Прийнятні заходи згідно з цією Програмою.

Хто може брати участь? Учасниками Програми можуть стати усі об’єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), що розташовані на всій території України, крім тимчасово окупованих територій і територій активних бойових дій (зокрема території активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси), а також населених пунктів, де органи державної влади України тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населених пунктів, що розташовані на лінії розмежування.

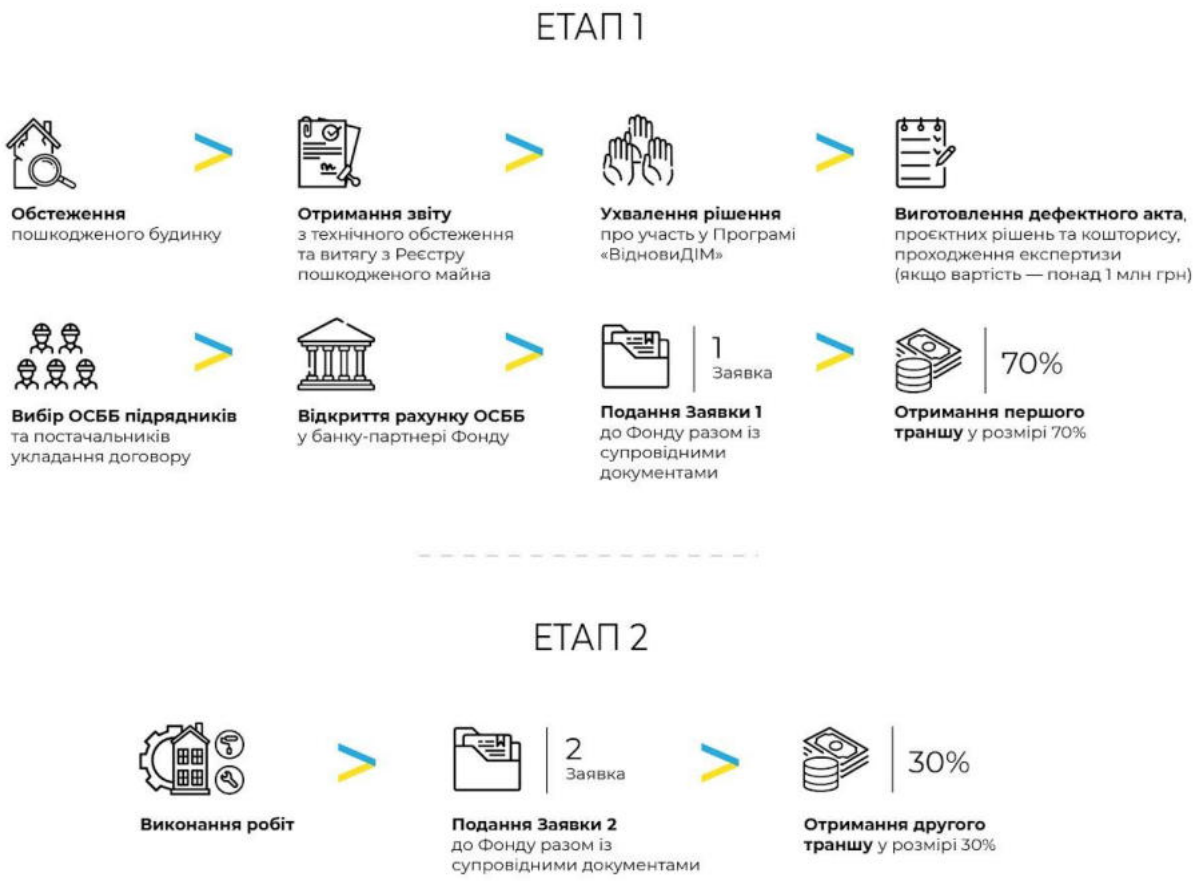

Рис. 3.2. Етапи участі в Програмі «Віднови дім» [33].

Як відбувається фінансування? Фонд надає учасникам Програми фінансування у формі Гранту, який виплачується на безоплатній та безповоротній основі в розмірі 100% вартості витрат на виконання Прийнятних заходів за Проектом. Загальна сума Гранту складається з сум Першого та Другого Траншів і не може перевищувати граничну суму — 7,2 мільйони гривень на один об’єкт відновлення (будинок або частину будинку, якщо в будинку створено більше одного ОСББ) [33].

Етапи участі у Програмі (рис. 3.2).

30 листопада, відбулася продуктивна зустріч під егідою експертів проєкту Ради Європи «Зміцнення стійкості демократичних процесів через громадську участь під час війни та післявоєнний період» Олексія Коваленка та Олега Дукаса [62].

Свої напрацювання представляли: комітет з питань культури та комітет з питань урбаністики та архітектури.

Голова комітету з питань культури Софія Мартинюк презентувала 19 креативних проєктів, серед яких :

- Створення Реєстру об'єктів культурної спадщини громади;
- Створення культурного осередку;
- Культурний портал Ірпеня "Ірпінь Art Map";
- Ревіталізація профільних закладів культури міста;
- Муніципальний (кінотеатр).

Над ними працювали митці, фахівці з питань культури та активні мешканці громади. Приємно відзначити, що всі проєкти відповідають і баченню розвитку громади (баченню муніципалітету, публічної влади, мешканців територіальної громади). Спільними зусиллями можна зробити Ірпінська міську територіальну громаду сучасним культурно-мистецьким центром, привабливим зразком європейської креативної економіки.

Голова комітету з питань урбаністики та архітектури Зоряна Тихончук представила до обговорення бачення експертів-архітекторів щодо майбутньої концепції відбудови та розвитку міста Ірпінь та громади в цілому:

- створення адміністративно-діагностичного центру (офісу) з питань реабілітації (психологічної та фізичної);
- технопарк (парк креативних індустрій);
- інституція, в якій історики, дослідники, філософи, митці досліджують тему російсько – української війни та транслюють сенси і рефлексії на ці події. Місце для комунікації професійної спільноти, діалогу з мешканцями та туристами, де фахівці в синергії створюють сенси та ретранслюють їх на широкий загал;
- визначення районів, вулиць, кварталів в місті, які повинні стати культурними осями міста;
- меморіальний комплекс «Дорога життя».

Отже, проєктні ідеї – це довгострокова. перспектива на залучення інвестицій, перейняття кращих зразків світового будівництва комплексних об’єктів, створення загальної гармонічної архітектурної візії та концепції розвитку, що відображатиме синергію історичної ретроспективи та сучасного легкого та гармонійного до навколишньої природи хабу. Що створить не лише комфортні та привабливі для життя та розвитку бізнесу умови, а й зробить нашу громаду ще кращою.

Ірпінська міська територіальна громада визначена пілотним проєктом Ради Європи: громадська участь в напрямку залучення мешканців до управлінських та планових процесів. Такий досвід активного залучення громадськості до стратегічного планування стане прикладом для інших громад.

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення участі органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики

Якісний розвиток економічного потенціалу регіонів в Україні неможливо забезпечити без комплексного запровадження стратегічного підходу. Найбільш доречним стратегічний підхід у програмуванні стає актуальним в умовах посилення впливу невизначеності зовнішнього середовища на процеси нарощування економічної спроможності територій в умовах війни та безкінечних руйнувань.

Успішний розвиток відновлення регіону, як це ми розглянули на прикладі Київського регіону, можливий через визначення стратегічних орієнтирів та їх дотримання – гарантія підвищення рівня довіри населення до місцевих органів публічної влади. Адже, саме органи публічної влади повинні взяти на себе відповідальність за досягнення локальних соціальних цінностей, що закладе надійний фундамент для територіальної єдності в досягненні спільних цілей та вирішення проблем місцевого та регіонального значення.

У наукових товариствах останнім часом все ширше застосовується термін «стратегування», яке на практиці розуміється як удосконалення стратегічного планування. Стратегування розвитку регіонів, на відміну від стратегічного планування, – ширше системне поняття, яке представляє собою єдиний технологічний комплекс програмно-проектних засобів розробки стратегії місцевого економічного розвитку (концептування, прогнозування, розробки сценаріїв, моделювання, планування, проектування, програмування) та механізмів стратегічного управління (залучення стейкхолдерів, формування полісуб’єктних приватних партнерств, контролінг, тощо) і є безперервним процесом, що включає визначення цілей, багаторівневий опис території, оцінку бізнес-середовища, вибір шляхів реалізації стратегії, побудова стратегічних карт, моніторинг, організацію

процесів комунікації і інституціоналізації діяльності стратегічних суб'єктів для вирішення регіональних проблем і контроль за її виконанням [18, с. 148]. Отже, саме стратегування втілює в собі всі існуючі новітні підходи до довгострокового розвитку регіону або міста/населенного пункту.

Стратегування базується на системній парадигмі процесу формування цілісної багаторівневої і багатооб'єктної процесної системи стратегічного управління з міцною внутрішньою структурою, яка охоплює і об'єднує всі компоненти стратегічного процесу (включаючи об'єкти, суб'єкти, стратегічні інститути, стратегічні стейкхолдери, результати як комплексні, цілісні і взаємопов'язані стратегії функціонування об'єктів різних рівнів: від підприємства до міста, муніципального утворення, регіону і країни в цілому і механізми їх реалізації) в єдину систему стратегічного управління [24, с. 57]. Сьогодні саме цілісність системи є сучасною вимогою часу, оскільки вітчизняна практика державного управління має багатий досвід щодо застосування різноманітних стратегічних документів.

Відбудова зруйнованого війною є пріоритетом удосконалення державного регулювання розвитку економічного потенціалу територій в Україні. На сьогодні світовий досвід у даній сфері свідчить про важливість розробки стратегії, стратегії місцевого розвитку, інвестиційного паспорту територіальної громади та програми розвитку малого та середнього підприємництва, які формують позитивний імідж регіону / міста в очах існуючих та потенційних партнерів. У цьому контексті нарощування економічної спроможності адміністративно-територіальної одиниці є відповідальністю місцевих органів публічної влади щодо зміцнення її конкурентних переваг.

Розробка стратегії для об'єднаних територіальних громад, які ще не мають такого документа сприятиме посиленню єдності місцевого населення у досягненні визначених спільних стратегічних цілей, впевненості у майбутньому та згуртованості зацікавлених осіб щодо нарощування економічного потенціалу території. Саме вона відображає готовність

місцевих органів публічної влади брати на себе відповідальність за майбутній збалансований розвиток території, є відображенням конструктивного діалогу щодо визначення напрямку майбутніх перетворень та засобом адвокації місцевих інтересів на регіональному та державному рівнях.

Отже, потужним інноваційним інструментом економічного механізму державного регулювання (що позитивно зарекомендував себе у світі) є місцева стратегія соціально-економічного та культурного розвитку території. У змісті документа, на нашу думку, акцент має бути здійснено на розвиток локальної економіки через узгодження та максимальну гармонізацію місцевих економічних, соціальних та культурних інтересів.

Розробка інвестиційного паспорта територіальної громади є вагомим кроком для реалізації маркетингового підходу до державного регулювання розвитку економічного потенціалу території, оскільки сприяє підвищенню інвестиційного іміджу адміністративної одиниці та надає потенційним інвесторам інформацію, необхідну для прийняття інвестиційних рішень. Даний документ має вигідно позиціонувати та відображати сильні сторони місцевої економічної системи, а також відображати майбутні тенденції і зміни, викладені в стратегії.

Територіальні громади мають бути зацікавлені у якісному оформленні проектної документації згідно з вимогами донора, вміти позиціонувати бізнес-ідею як потребу адміністративно-територіальної одиниці, обирати найбільш ефективну методологію та інструментарій для конкурентоспроможного позиціонування проектної ініціативи. Це сприятиме залученню безоплатної та безповоротної фінансової допомоги для розвитку громади, що може стати вагомою складовою нарощування економічної спроможності на місцевому рівні. Окрім того, вкрай важливим на сьогодні для розвитку економічного потенціалу територій є пошук потенційних партнерів та створення сприятливих умов для здійснення інвестування у місцевій економічній системі.

Сьогодні потребує особливої уваги удосконалення інформаційного механізму публічного управління сталим розвитком територіальних громад в умовах криз. Він має вирішальне значення для забезпечення ефективності та адаптивності управління в цих умовах. Сполучення різних елементів та типів управління, а також поєднання традиційних і інноваційних методів управління може бути проілюстровано такими прикладами [23]:

1) цифрова трансформація; перехід до цифрового управління та забезпечення доступу до інформації через електронні платформи та Інтернет-ресурси для ефективного обміну даними та координації заходів;

2) створення інноваційних організаційних структур управління регіональним розвитком: таких як регіональні агентства розвитку або інноваційні центри, які сприяють розвитку інновацій та стимулюють стале підприємництво в регіоні;

3) використання технологій та аналітики; застосування інформаційних технологій та аналітики дозволяє збирати та аналізувати дані про регіональний розвиток. Наприклад, використання географічних інформаційних систем (ГІС) може допомогти визначити області з підвищеним попитом на інфраструктуру;

4) відкриті дані, публікація відкритих даних про сталий розвиток громад з метою залучення громадян до участі в управлінні та забезпечення прозорості;

5) Стимулювання інноваційного підприємництва. Програми підтримки для інноваційних стартапів та підприємств можуть бути впроваджені для стимулювання економічного росту та розвитку високотехнологічних секторів в регіоні.

6) забезпечення високого рівня захисту особистих даних громадян та інформації від кіберзагроз [23].

Ці приклади демонструють, як комбінування традиційних та інноваційних підходів може покращити ефективність управління регіональним розвитком. Запропоновані напрями спрямовані на забезпечення

доступу до актуальної інформації, підвищення обізнаності громадян та ефективного управління в умовах кризи для досягнення сталого розвитку територіальних громад.

Отже, післявоєнна відбудова України й наступний розвиток мусять по-максимуму включати організацію управління сталого територіального розвитку на коротко-, середньо- й довготермінове майбутнє як на державному, регіональному, місцевому, так і локальному рівнях. Під час окреслення Цілей сталого розвитку, певних завдань і показників на довгострокову перспективу потрібно зважати на глобальні орієнтири розвитку, принципи сталого розвитку й погляди суспільства стосовно бачення майбутнього розвитку. Світова практика показує, що суспільний прогрес значним чином перебуває в залежності від підтримки балансу між цілями підтримки економічного розвитку територій, конкурентоздатності бізнесу, створення відповідних умов для екологічної безпеки й скорочення соціальної нерівності. Щоб досягти довгострокових цілей, потрібно поетапно здійснювати окреслені коротко- й середньострокові завдання. Передумови досягнення всіх без виключення цілей розвитку – якісне планування й результативне управління, усунення корупційних проявів, підтримка суспільства, прозора влада, залучення громадян до ухвалення рішень і контролювання їх реалізації.

ВИСНОВКИ

1. Державна регіональна політика є невід'ємною частиною державної політики, яка здійснює регулювання відносин між державою та регіонами і спрямована на організаційне забезпечення території відповідно до державної стратегії розвитку. Встановлено, що стратегічним завданням української влади є посилення результативності процесів співпраці з Європейським Союзом у контексті ефективної реалізації державної регіональної політики. Встановлено, що удосконалення державної регіональної політики та механізмів її реалізації має відбуватись за умов забезпечення комплексного підходу до управління регіональним розвитком.

У світовій практиці досліджень з публічного управління традиційним є твердження про існування трьох секторів, які формують сучасне суспільство і між якими має бути налагоджено взаємодію, а саме: 1) держава, що включає органи державної влади та органи місцевого самоврядування (органи публічної влади), бюджетні установи та організації, засновані на законі чи в межах повноважень органів публічної влади; 2) бізнес-структури, до яких належать система підприємств, господарських товариств та індивідуальних підприємців, які займаються діяльністю, пов'язаною з отриманням прибутку; 3) громадянське суспільство, що включає такі інститути, як громадські організації та рухи, створені за власною ініціативою засновників, незалежно від волі органів публічної влади чи посадових осіб, без мети одержання прибутку та його перерозподілу між членами організацій.

Отже, ці три сектори, що мають реальні ресурси впливу в сучасному суспільстві, можуть виконувати свої завдання перед суспільством тільки за умови позитивної взаємодії, тому сьогодні існує потреба ефективного об'єднання їхніх зусиль та запровадження нових форм залучення громадськості до формування та реалізації державної регіональної політики, оскільки саме відсутність громадської участі та контролю над даним

процесом породжує недовіру до органів публічної влади та їхніх рішень.

2. В Україні створено нормативно-правову основу і запроваджено нові підходи до стратегічного планування та фінансування регіонального розвитку. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади на засадах децентралізації, яка успішно реалізується починаючи з 2015 року, створила нові можливості для розвитку територіальних громад і в цілому для розвитку регіонів. Новий адміністративно-територіальний устрій та бюджетна децентралізація значно підвищили спроможність місцевого самоврядування.

Державна Стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки (Стратегія) розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. Ця Стратегія враховує положення Плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 244 та плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 червня 2024 р. № 588.

3. З’ясовано правосуб’єктність органів публічної влади в процесах формування та реалізації державної регіональної політики. Зазначено, що місцеві органи публічної влади можуть брати активну участь у всіх етапах циклу формування та реалізації державної регіональної політики, хоча для цього їм доцільно мати підтримку, з одного боку, місцевих співтовариств, які також в умовах деліберативної демократії стають акторами формування та реалізації державної регіоальної політики; з іншого боку, центральних органів влади/їхніх посадових осіб, що поділяють відповідну точку зору на існуючі проблеми, які мають бути вирішені засобами державної регіональної політики. Виходячи з вищевикладеного, можна запропонувати деліберативний механізм участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики.

Отже, пропонується впровадження деліберативного механізму участі місцевих органів публічної влади у формуванні та реалізації державної регіональної політики в Україні, що потребує трьох важливих передумов:

1) встановлення більш довірчих, партнерських відносин місцевих органів публічної влади з членами місцевих співтовариств;

2) перетворення самих місцевих співтовариств на акторів формування та реалізації якщо не державної, то принаймні місцевої політики;

3) зміни відносин між місцевими та центральними органами публічної влади, їх вибудовування на підставах субсидіарності та взаємовигідного співробітництва.

Це теж обумовлює суб'єктність місцевих органів публічної влади у процесах формування та реалізації державної регіональної політики, визначає і зумовлює, поряд із спроможністю, їхню участь у процесах, які відбуваються в регіонах.

4. Досліджено взаємодію місцевих органів публічної влади і місцевих співтовариств щодо формування та реалізації державної регіональної політики. Доведено, що тісна співпраця місцевих державних та самоврядних органів публічної влади може давати позитивні результати спільного вирішення питань місцевого значення. При цьому, на наш погляд, для поліпшення процесу взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування необхідно:

- упроваджувати сучасні форми взаємодії різних суб'єктів публічної влади в питаннях прийняття управлінських рішень, що можуть бути запозичені з практики діяльності органів управління зарубіжних країн;

- створити умови для отримання інформації у процесі прийняття управлінських рішень для органів публічної влади та громадськості;

- розширити реальні повноваження територіальних громад щодо спроможності їх впливати на прийняття управлінських рішень.

Отже, в умовах сучасного переходу до деліберативної демократії одним з основних акторів формування та реалізації державної регіональної

політики стає громадськість. Через це суб'єктність місцевих органів публічної влади у даному процесі визначається також взаємодією з громадськістю.

Взаємодія місцевих органів публічної влади і громадськості щодо формування та реалізації державної регіональної політики має проходити в три етапи:

1) громадськість бере участь у визначенні та описі актуальних на даний час проблем, які слід розв'язувати засобами державної регіональної політики;

2) через консультування з громадськістю визначається зміст відповідної політики, напрями та заходи з її реалізації;

3) під контролем і за участі громадськості відбувається реалізація комплексу визначених заходів (регіональної політики у цілому).

При цьому можливими є такі види взаємодії місцевих органів публічної влади і громадськості:

– безпосередня взаємодія: розв'язання тих актуальних проблем, які не можуть бути вирішені державою. Така взаємодія має короткостроковий ефект, якщо вона не комбінується з одночасним впливом на зміну державної політики у вирішенні цього питання;

– консультативна взаємодія: спрямування державної політики у необхідне річище. Громадськість винаходить шляхи представлення інтересів та проблем недостатньо репрезентованих груп через переговори з органами влади;

– інноваційна взаємодія: розроблення й упровадження нових напрямів вирішення проблеми, упровадження державної регіональної політики. Громадськість набуває статусу акторів, які одночасно є отримувачами публічних послуг і реалізаторами регіональної політики;

– наглядова взаємодія: контроль за прозорістю та відкритістю реалізації державної регіональної політики.

5. 5. У кваліфікаційній роботі наведена спільна участь органів публічної влади, на прикладі Київського регіону, у розробці стратегічних документів відновлення населених пунктів Київщини після звільнення від окупації та припинення воєнних дій.

6. Надано пропозиції щодо вдосконалення участі органів публічної влади в формуванні та реалізації державної регіональної політики. Зазначено, що:

- якісний розвиток економічного потенціалу регіонів в Україні неможливо забезпечити без комплексного запровадження стратегічного підходу. Найбільш доречним стратегічний підхід у програмуванні стає актуальним в умовах посилення впливу невизначеності зовнішнього середовища на процеси нарощування економічної спроможності територій в умовах війни та безкінечних руйнувань;

- успішний розвиток відновлення регіону, як це ми розглянули на прикладі Київського регіону, можливий через визначення стратегічних орієнтирів та їх дотримання – гарантія підвищення рівня довіри населення до місцевих органів публічної влади. Адже, саме органи публічної влади повинні взяти на себе відповідальність за досягнення локальних соціальних цінностей, що закладе надійний фундамент для територіальної єдності в досягненні спільних цілей та вирішення проблем місцевого та регіонального значення;

- стратегування розвитку регіонів, на відміну від стратегічного планування, – ширше системне поняття, яке представляє собою єдиний технологічний комплекс програмно-проектних засобів розробки стратегії місцевого економічного розвитку (концептування, прогнозування, розробки сценаріїв, моделювання, планування, проектування, програмування) та механізмів стратегічного управління (залучення стейкхолдерів, формування полісуб’єктних приватних партнерств, контролінг, тощо) і є безперервним процесом, що включає визначення цілей, багаторівневий опис території, оцінку бізнес-середовища, вибір шляхів реалізації стратегії, побудова

стратегічних карт, моніторинг, організацію процесів комунікації і інституціоналізації діяльності стратегічних суб'єктів для вирішення регіональних проблем і контроль за її виконанням. Отже, саме стратегування втілює в собі всі існуючі новітні підходи до довгострокового розвитку регіону або міста/населеного пункту;

- розробка стратегії для об'єднаних територіальних громад, які ще не мають такого документа сприятиме посиленню єдності місцевого населення у досягненні визначених спільних стратегічних цілей, впевненості у майбутньому та згуртованості зацікавлених осіб щодо нарощування потенціалу території. Саме Стратегія відображає готовність місцевих органів публічної влади брати на себе відповідальність за майбутній збалансований розвиток території, є відображенням конструктивного діалогу щодо визначення напрямку майбутніх перетворень на регіональному та державному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАННИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андріяш В. І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 9. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=626

2. Астапова Г. В. Организационно-экономический механизм корпоративного управления в современных условиях реформирования экономики Украины: Монография / Г.В. Астапова, Е.А. Астапова, Д.П. Лойко. Донецк: ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2001. 526 с.

3. Безуглий О. В. Територіальна громада в Україні: напрями та чинники сталого розвитку : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.04; Харків. регіон. ін-т держ. упр. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харків, 2008. 20 с.

4. Бітем Д. Визначення і вимірювання демократії [Текст]. Перекл. з англ. Львів : Літопис, 2005. 318 с.

5. Бурик З.М. Теоретико-методологічні засади державного регулювання сталого розвитку України. Дис. на здобуття наук. ступ. доктора наук з держ. упр., спеціальність 25.00.02 – механізми держ. упр., НАДУ при Президентові України, 2018. 446 с.

6. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 8. С. 74-78. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/17.pdf

7. Васильєва О. І., Васильєва Н.В. Процес інституціоналізації регіонального розвитку в Україні. Науковий вісник Академії муніципального управління : Зб. наук. пр. Серія «Управління». Випуск 1/2015. К. : АМУ, 2015. С. 193-202.

8. Васильєва О.І. Історичне коріння регіоналізації в зарубіжних країнах. Науковий вісник АМУ № 3/2016.

9. Васильєва О.І. Участь громадян у сталому розвитку сільських територіальних громад з дотриманням принципів належного врядування / Соціальний розвиток сільських регіонів : колективна монографія. Вип. 3 / За заг. ред. А.М. Шатохіна, М.В. Костюк. Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочинський М.М.»), 2018. 306 с. С. 38-44.

10. Вебер М. «Об'єктивність» соціально-наукового пізнання. Макс Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Перекл. з нім. Олександра Погорілого. К : Основи, 1998. С. 192-263.

11. Декларація щодо регіоналізму в Європі. URL : https://constituanta.blogspot.com/2013/03/1996.html

12. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. №695. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text

13. Деякі питання розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених Стратегії і плану заходів : постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 817. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/817-2023-%D0%BF#Text

14. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. К. : НАДУ, 2010. 820 с.

15. єВідновлення: стартувала програма державної допомоги на відновлення пошкодженого житла. URL : https://koda.gov.ua/yevidnovlennya-startuvala-programa-derzhavnoyi-dopomogy-na-vidnovlennya-poshkodzhenogo-zhytla/

16. Європейська хартія місцевого самоврядування : прийнята Радою Європи 15 жовтня 1985 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

17. Європейський вибір: Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002 - 2011 роки : Послання Президента України до Верховної Ради України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-02#Text

18. Іванов Д.В. Механізми державного регулювання розвитку економічного потенціалу територій в Україні : дис. на здоб. наук. ступ. канд. наук з держ. упр. за спец. 25.00.02 – механізми державного управління. Харків : ХРІДУ НАДУ, 2021. 247 с.

19. Ірпінська громада - лідер у відновленні житлових будинків по програмі «ВідновиДІМ» URL : https://itvua.tv/news/irpinska-hromada-lider-u-vidnovlenni-zhytlovykh-budynkiv-po-prohrami-vidnovydim/

20. Канцур І. Г. Державна політика регіонального розвитку України: сучасний стан та перспективи / І. Г. Канцур, А. М. Гусятинська, В. О. Повч // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. 2019. Вип. 2. С. 96–108. URL : https://ir.dpu.edu.ua/items/4ee775de-a415-470a-b9bd-147e2044849a

21. Козлов К. Взаємодія органів влади і громадськості як чинник політичної модернізації регіональних органів влади. Теорія та практика державного управління. 2010. № 2. URL : http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-2/doc/2/01.pdf.

22. Конституція України : в редакції 07.10.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

23. Котов І.В. Удосконалення механізмів публічного управління сталим розвитком територіальних громад в умовах війни. Дис. на здобуття наук. ступ. канд. наук з держ. упр. за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління К. : Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського. 2024 .с. 192-193.

24. Кухарская Н.А., И.Н. Сараева. Региональное стратегирование как системный ресурс управления развитием территорий. Стратегії розвитку України у глобальному середовищі: Тези доповідей V міжнар. наук.-практ.

конф., 17-19 листопада 2011 р. Сімферополь: Кримський інститут бізнесу, 2011. С. 56-58.

25. Ляпунов А. М. Общие сведения об устойчивости замкнутих САУ. URL : http://k301.info/system/discipline_attachments/archives/000/000/054/original/lecture_6.pdf?1443614680

26. Методичні рекомендації щодо створення та функціонування агентств регіонального розвитку. Лист Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським радам, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям від 22.08.2002 р. № 24-24/195.

27. Надоша О. В. Механізм оптимізації державного управління в умовах сталого розвитку : автореф. дис. … канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ : НАДУ, 2014. 20 с.

28. Надоша О. В. Державне управління в умовах переходу до сталого розвитку: аналіз сучасних дослідницьких підходів. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 4. С. 48–55.

29. Назаренко Ю., Федорів П. Державна регіональна політика: децентралізація нерівностей? URL :https://cedos.org.ua/researches/derzhavna-regionalna-polityka-deczentralizacziya-nerivnostej/

30. Оболенський О.Ю. Державне управління та державна служба: словник-довідник. К.: КНЕУ, 2005. 478 с.

31. Оперативні матеріали Ірпінської міської ради Бучанського району Київської області.

32. Оперативні матеріали Київської обласної ради.

33. Оперативні матеріали Київської обласної військової адміністрації.

34. Осауленко О. Г. Моделювання та управління сталим соціально-

економічним розвитком : дис. д-ра наук з держ. упр. : 25.00.05 / О. Г. Осауленко ; УАДУ при Президентові України. Київ, 2002. 404 с.

35. План відновлення. URL : https://imr.gov.ua/plan-vidnovlennia-irs/

36. План заходів на 2021-2023 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. №497-р (посилання на офіційному веб-порталі Верховної Ради України) URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2021-%D1%80#Text

37. Порядок розроблення, прийняття Київських обласних комплексних та цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання : рішення Київської обласної ради від 23.12.2016 № 214-11-VII (зі змінами). URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kor.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Poriadok.pdf.

38. Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text

39. Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії Російської Федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд : постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 № 473. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2022-%D0%BF#Text

40. Порядок розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них : постанова Кабінету Міністрів України від 14.10.2022 № 1159. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text

41. Посібник з розвитку громад: Практичний порадник для небайдужих / Кол. авт.: Л.О. Єльчева, І.М. Ібрагімова та ін. К., 2007. 458 с.

42. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL :

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text

43. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 року№ 1706-VII20 (зі змінами та доповненнями в редакції 2024 р.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text

44. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (зі змінами та доповненнями у редакції 2024 р.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text

45. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5 лютого 2015 року (зі змінами та доповненнями у редакції 2024 р.). URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text

46. Про затвердження Порядку надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна : постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2023 р. № 600. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600-2023-%D0%BF#Text

47. Про затвердження Порядку поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків, та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 р. № 1073. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2022-%D0%BF#Text

48. Про затвердження Програми комплексного відновлення території Київської області на 2023-2027 роки : рішення Київська обласна рада восьмого скликання від 17.10.2023 №726-21-VIII. URL : https://kor.gov.ua/rishennia/zatverdzhennia-prohramy-kompleksnoho-vidnovlennia-terytorii-kyivskoi-oblasti/

49. Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України :

постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2022 № 380. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text

50. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України : Закон України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text

51. Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25,05.2001 р. № 341/2001 / Регіональна політика України: інституційно - правове забезпечення; Зб. офіц. док. / За ред. З. Варналія. К. : НІСД, 2004. - 521 с.

52. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР (зі змінами та доповненнями у редакції 03.08.2023). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text

53. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV (зі змінами та доповненнями, в редакції 01.10.2024). URL :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text

54. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 р. № 389- VIII (зі змінами та доповненнями, в редакції 01.10.2024). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text

55. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI (зі змінами та доповненнями, в редакції 09.09.2024). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text

56. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 08.09.2005 р. № 2850-IV. Втрата чинності від 27.07.2022 р., підстава – 2389-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text

57. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/conv

58. Про схвалення проєкту Програми комплексного відновлення території Київської області на 2023-2027 роки : розпорядження начальника Київської обласної військової адміністрації (Київської обласної державної адміністрації) від 04.10.2023 № 1057. URL : https://koda.gov.ua/rozrobleno-programu-kompleksnogo-vidnovlennya-ta-rozvytku-terytoriyi-kyyivskoyi-oblasti-na-2023-2027-roky/

59. Про утворення військових адміністрацій : указ Президента України від 24.02.2022 № 68/2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/68/2022#Text

60. Про цілі сталого розвитку України до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#n5

61. Програма комплексного відновлення Київщини: в планах нові школи, лікарні і декілька сотень будинків. URL : https://sluga-narodu.com/prohrama-kompleksnoho-vidnovlennia-kyivshchyny-v-planakh-novi-shkoly-likarni-i-dekilka-soten-budynkiv/

62. Продовжуємо роботу над формуванням завдань до майбутньої Стратегії відновлення громади. URL : https://imr.gov.ua/prodovzhuyemo-robotu-nad-formuvannyam-zavdan-do-majbutnoyi-strategiyi-vidnovlennya-gromady/

63. Регламент Київської обласної ради VIII скликання : рішення Київської обласної ради від 24.12.2020 № 017-01-VIII (зі змінами). URL : https://kor.gov.ua/rishennia/pro-zatverdzhennia-rehlamentu-kyivskoi-oblasnoi-rady-viii-sklykannia/

64. Розроблено Програму комплексного відновлення та розвитку території Київської області на 2023-2027 роки. URL :

https://koda.gov.ua/rozrobleno-programu-kompleksnogo-vidnovlennya-ta-rozvytku-terytoriyi-kyyivskoyi-oblasti-na-2023-2027-roky/

65. Студеніков І., Ткаченко В. Інституційна інфраструктура регіонального розвитку в Україні: сучасний стан і проблеми формування. Економічний Часопис-XXI. 2005 №9-10. С. 36-40.

66. Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО : http://mfa.gov.ua/ua/legal–acts/1919–jevropejsyka–khartija–regionalynih–mov–abo–mov–menshin

67. Шляхом європейської інтеграції. Стратегія економічного та соціального розвитку України (2000 - 2015 роки) / Гальчинський А. С, Геєць В. М. та ін. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.

68. Administration and You. Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. – Strasbourg : Council of Europe, Directorate of Legal Affairs, 1996. URL : www.coe.int.

69. Easton D. Presidential Address to the 65th Annual Meeting of the American Political Science Association / D. Easton // The American Political Science Review. – Vol. LXIII. – No. 4. – December, 1969. – P. 1051-1061.

70. Putnam R. Bowling Alone: America's Declining Social Capital / R. Putnam // Journal of Democracy. – 1995. – Vol. 6. – № 1 (Jan). – P. 68–84.

71. Regulatory policy and the road to sustainable growth. OECD. 2010. URL : https://www.oecd.org/regreform/policyconference/46270065.pdf

72. Stigler G. The Citizen and the State / G. Stigler. – Chicago : University of Chicago Press, 1975. – 351 p.